

Het knapkoekmeisje

Op 26 juni 1988 werd in de tuin van het stedelijk museum (Museactron) het 1.20 m hoge beeld van 'Het Knapkoekmeisje' onthuld.

Dit fraai beeld is van de hand van de Maaseiker kuntenaar Jan Winkels, die het kunstwerk boetseerde uit zuivere Maaslandse klei.

Voor de uitbeelding van het knapkoekmeisje werd de kledij gekozen van een marketenster, een verwijzing naar de knapkoekverkoopster die, een tweehondertal jaren geleden, op de markten al roepend haar knapkoek trachtte te verkopen.

98 DE MAASEIKENAAR

3 MAANDELIJKS CONTACTBLAD
JAARGANG XXIX 1998 1

DE MAASEIKENAAR

INHOUDSOPGAVE

1. Woord vooraf
2. Maaseiker figuren
6. De Maaseikenaar feliciteert
7. Toponymisch praatje (De Gulden Nagel)
11. Historische foto (1918) aan de Maasbrug
12. Harlindis- en Relindisommegang
14. Lezers schrijven
(in memoriam Jean Verstappen)
15. Lezers schrijven (foto's KNIL)
16. Werken aan de Bospoort (17de eeuw)
17. Een ecologische ramp (1816-1817)
21. A.C.N. Stevens, een Maaseiker begijn (+1918)
22. Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden
23. Aw Mezeiker leedsjes en gedichsjes
24. Aanpassingsproblemen van de Kruisherengemeenschap na de terugkeer 1855-1860
31. Toponymisch praatje 2 (nog over Maaseiker brouwerijen)
33. Het Mercuriusproject als ondersteuning van de handel en wandel in Maaseik
34. Meer dan 100 jaar amateurstoneel in Maaseik
37. Jaarguldens ten laste van de stad Maaseik in 1766
39. Maaseikenaren publiceren
40. Maaseik op het internet
41. Van wieg tot graf (deel 1: geboorte)

Omslag:

Foto: Roger Maes

Vormgeving: Ontwerpstudio Segers-Westhovens

Opmaak en druk: Drukkerij Tonnaer bv, Kelpen (NI)

Traditiegetrouw wensen wij al onze lezers en lezeressen een welgemeend Gelukkig Nieuwjaar. Moge 1998 voor u allen een gezegend en vreugdevol jaar zijn!

We zitten in het putje van de winter, maar ook dat heeft zijn positieve kanten: de gezellige, lange winteravonden, met of zonder T.V. De warme stemming van de voorbije feestdagen zit er nog wat in. En voor degenen die de zonnewarmte verkiezen is er ook weer hoop: de dagen zijn weer aan het lengen. Nog niet veel, maar toch is het reeds merkbaar. En zo kruipen we op kousenvoeten de winter door. Ja, het voorbije jaar was me er weer eentje. Een typisch Maaseiks jaar, vol feestelijke activiteiten en met enkele topprestaties als uitschieters. Hoogtepunt was ongetwijfeld de Harlindis- en Relindisviering met de prachtige ommegang in september. De herinnering daaraan zal in Maaseik nog lang levendig blijven.

En daar was ook nog het honderdjarig bestaan van de toneelkring. De eeuweling werd op passende wijze gevierd door de Speelgroep Van Eyck, met een prachtig geslaagde opvoering van "Erik of het Klein Insectenboek", naar het sprookje van Godfried Bomans. Een dikke proficiat voor de acteerprestaties, voor de kostumering, voor het decor, voor het geheel! De massale publieke belangstelling bewijst duidelijk dat de Maaseikse bevolking nog echt toneel-minded is en haar lokale kring naar waarde weet te schatten.

En dan was er nog in het voorbije jaar het feit dat de volleybalclub Noliko op internationaal vlak een stevig woordje ging meepraten. Niet enkel werden zij kampioen van België en veroverden zij

Woord vooraf

de redactie 1

de nationale beker, maar bovendien bereikten zij op Europees vlak een ongekend hoogtepunt als vice-kampioen. Concreet betekent dat: Noliko is op één na de beste ploeg van Europa. Zouden er nu in Italië nog mensen rondlopen die Maaseik niet weten liggen?

Intussen hebt u kunnen vaststellen dat "De Maaseikenaar" weer in een nieuwe outfit verschijnt. Wij hopen dat die, zoals steeds, in de smaak zal vallen. De redactie dankt hiervoor de ontwerpstudio Segers-Westhovens en wenst alle lezers een heel jaar prettig leesgenot.

De redactie

Maaseiker figuren

De Wolkniën

2 Piet Henkens

DE "WOLKNIËN" LEEFDE ALS EEN ZWERVER IN DE VRIJE NATUUR

In het begin van de eeuw kregen de buitenmensen heel wat vreemd volk over de vloer. Toch was dat baanvolk niet onbekend bij de dorpelingen. Het "reizend volkje", zoals het ook wel genoemd werd, kwam vooral uit Maaseik en Mechelen-aan-de-Maas (nu Maasmechelen). Dat werd mij verteld door mijn tante en die wist "alles"... Stippen we aan dat de "vreemde vogels" niet alleen hun waar aan de man brachten maar ook als "nieuwsbode" fungeerden. Ik herinner me dat dikke Bet thuis honderd en één nieuwtjes vertelde. Als moeder haar zolang aan het woord had gelaten kon ze niet anders of ze moest toch ook iets kopen. De vrouw had een grote koffer bij waarin allerlei "klein" huisgerief was opgeborgen gaande van luizenkammen tot stopnaalden. Moeder kocht dan een kaartje haarspeldjes, een vingerhoedje of een paar klosjes garen. Ik had graag die koffer eens het onderste boven gezet maar dat bleef een vrome wens... Een fantastische figuur die nu nog in de

volksvertellingen voortleeft was de "Wolkniën" maar daarover seffens meer.

Vodden

De voddenkooplui met hun hondenspan zijn al lang uit onze contreien verdwenen. Waar is de tijd dat de mottenbollenverkopers van deur tot deur gingen om moeder de vrouw te helpen in haar strijd tegen de verfoeilijke motten die het trouwkostuum van haar man aan het oppeuzelen waren?

En wie kan zich nog Pier de Boo voorstellen die paarden verkocht aan de lopende band. Pier voederde zijn dieren spurriezaad dat bleek te werken als een wondermiddel en tekende bloemen op de achterflanken van het dier. Puur natuur!

Toen de tijden verbeterden konden de leurders zich een fiets permitteren. De lompenkoopman Voddenol kondigde zijn komst aan met een grote bel. Het gaat hier om een vorm van "ambulante handel". Dat gebeurde met een marskraam (denk aan marskramers), op de markt of langs de huisdeuren... Hard en welluidend klonk zijn stem door het stille dorp: "Vodden en benen" maar ik heb nooit geweten wat het tweede woord betekende.

Ook Haze-Jentje behoorde tot de gilde van de ambulante handeldrijvers; hij was "gespecialiseerd" in het opkopen van konijnenvellen. (sic)

Kermis

Een aparte eend in de bijt was de man die de scholen opzocht. Hij installeerde zich 's middags voordat de school uit was op de stoep. Naast zich had hij een bonte keuze van allerlei klein speelgoed uitgestald: molentjes, fluitjes, toeters en andere "prullaria". Een klein kermistafereel.

In de ogen van de jeugd waren dat geen prullen maar mooie gekleurde speeldingen en kleinoden. Alle kinderen renden naar huis om te vragen zo rap

mogelijk een zak vodden (het liefst oud ijzer) naar school te brengen. Zij die hun vader konden overtuigen mochten iets moois uitkiezen.

Mijn vader heeft nooit iets meegegeven. "Laat het oud ijzer maar liggen waar het ligt" placht hij te zeggen "die mannen zijn bedriegers en de "punjerd" (unster = weegtoestel met trekveer) die ze gebruiken is verroest." Ondertussen keken wij met grote ogen naar de mooie dingen die enkele andere kinderen te beurt vielen.

Scharenslijper

Als de scharenslijper met zijn vernuftig wagentje in het dorp verscheen had hij altijd veel bekijks. Rechts op de foto zien we nog twee reserve-wetstenen. De scharenslijper sleep de messen en "scharen" vlijmscherp.

Bekende figuren die nu en dan ook in het dorp opdaagden waren de ketellapper die de kapotte potten en pannen soldeerde, de scharenslijper, de kalkman, de bessemman, de paraplu-man of -vrouw en de biggenverkoper. Dit is slechts een summier opsomming. Vooral de scharenslijper had veel bekijks. Hij had een speciaal wagentje waarop

een slijpsteen was aangebracht. Die bewoog hij voort met trappers zoals een fiets.

Hij liet de wetsteen met een vakkundig gebaar langs het scherp van de snede schuren en maakte alzo messen en scharen vlijmscherp. Wij keken met pretoogjes naar de vonken die in het rond vlogen.

In de eerste helft van de 20ste eeuw gingen nog heel wat "stielmannen" bij de bevolking aan huis werken.

De naaister verstelde de kleren. Buiten het karige loon dat ze kreeg mocht ze meeëten. Schrijn- en gareelwerkers

beelden enz. Natuurlijk was er ook de mandenmaker en de verkoper van allerlei tenen (wissen) huisgerief. De laatste mandenkramer kwam uit Stokkem en heette Beckers. Hij had zijn fiets zo volgeladen dat alles elk moment eraf kon tuimelen maar dat gebeurde nooit. De man had trouwens altijd een zeer goed humeur wat de verkoop uiteraard bevorderde. In de lente was er de plantenman. Hij verkocht ook diverse zaden. Zijn langgerekte roep klinkt nog steeds in onze oren: "plantée, bloemen..."

De Wolkniën

Op deze nostalgische foto zien we de Wolkniën met zijn vrouw Antje die een "busselkindje" in de arm draagt. Melanieke zit immers verborgen in een allesomvattende windsel. Vooraan staat Bertje en links het dochtertje Neske. Neske draagt de kleine Liesbeth op de armen. Ze zijn allemaal op klompenvoetjes. Het gezin van de Wolkniën leefde een zwerversbestaan.

De kleurrijkste van allen was "de Wolkniën". Zijn archaisch "beeld" werd

nooit vergeten. Meester Vanhollen uit Neeroeteren schrijft dat de Wolkniën en zijn vrouw hun karretje zelf trokken. Op het wagentje lagen ook enkele peuters. Vader Vanhollen bewaarde in een doos het "kepsel" (fijn overschot) van zijn pijptabak. Schrijft Vanhollen: "Ik zie de man met zijn vuile baard nog een handvol van dat "kepsel" in de mond steken en ik was er toen vast van overtuigd dat de Wolkniën die tabak opat."

Een andere bedelaar uit Maaseik was Lange Riek. Voor diegenen die hem een "knepkje" of een kwartje gaven beloofde hij te bidden maar voor een frank zwoer hij op bedevaart te gaan naar Rosmeer. Daar was er een kapelletje... De Wolkniën was niet zo schijnheilig als Riek, hij was de man van de straffe toeren. Ontelbare keren sprong hij in het kanaal en de Maas om een geldstukje, dat de een of andere flierefluiter erin wierp, terug uit het water te vissen en voor zich te behouden. De Wolkniën jr. Frans Cupers, had als "werkgebied" de kantons Maaseik en Bree. De man had aanvankelijk geen eigen woonst, hij moest elke avond logies zoeken voor hemzelf en zijn kroost.

De laatste telg van dit oergeslacht was de wed. Elisabeth Moonen-Cupers uit Opglabbeek. Ze werd te Maaseik in de Hertstraat geboren. Haar moeder heette Antje Hilven en haar stiefvader Koeëb van de Wolkniën. Vanwaar de naam Wolkniën? Het verhaal wil dat Koeëb met een muilezel aan het werk was op de ruige heide. Grond ontginnen was een verschrikkelijk harde job. Het dier werd plots koppig en bleef staan als een weipaal. Toen sprak grootvader Koeëb de volgende woorden: "Verdomme, Wolkniën, zoudt ge niet eens vooruit gaan?" Hij zei dat in het Bargoens, maar die taal ben ik niet meester. De ezel schudde met het hoofd wat "neen" betekende. Toen stopte de

De Loerstraat in Maaseik, anno 1900. Hier baatte de Wolkniën in de herfst van zijn leven het hotel "De reizende man" uit.

Wolkniën wijselijk met ploegen, hij was een zwerver en zou als zwerver sterven....

Zacheüs

Zowel in Neeroeteren als in Molenbeersel zorgde de gemeente voor een hutje waarin de Wolkniën en zijn gezin in wintertijd beschutting vonden. Toen hij wat ouder werd vond de Wolkniën een vast onderkomen in het "convent" in de Loerstraat te Maaseik. Daar baatte hij zelfs een logementshuis uit, genaamd "In de reizende Man". Een convent was in de volkstaal van weleer een slaapvertrek voor de boerenknechts in de schuur. Het hotel van de Kniën was niet veel meer.

In 1905 toen de Kruisheren het gouden kloosterjubileum vierden trok een prachtige stoet door Maaseik. Bij deze gelegenheid toonde de Wolkniën zijn genegenheid voor de jubilerende kloosterorde. Hij plaatste op de hoek van de Pelser- en de Loerstraat een grote

feestden met veel rozen en slingers. De man ging boven in de boom zitten en toonde het bord: "Zacheüs in de Vijgenboom". Jawel, deze eenvoudige Pallieter kende de bijbel beter dan sommige hooggeleerde heren. De leurders en kermislui uit het begin van de eeuw hadden praktisch allemaal banden met Maaseik. Daar woonde het vrolijke volkje in de kleine stolpjes van de achterstraatjes. Sanne van de Boeë trok met zijn "trekzak" rond en zong steeds hetzelfde refrein: "Maklé, maklé, de jongens drinken koffie en de meisjes drinken thee". Wiesj van de Dujvel leurde met haringen in een ton op een kruiwagen, Babbeltjes Koeëb maakte de kinderen blij met enkele snoepjes en Dikke Bet droeg op haar rug een kist met schuifladen waarin de tofste niemendalletjes te vinden waren. "Wat had ik daar eens graag in gesjoemeld" zei mijn broer en lichtte de klep even op. Wat hij zag blijft een geheim.

“De Maaseikenaar” feliciteert:

Hugo Van Hooreweghe,
doctor in de godgeleerdheid.

6 W. Roex

De heer Hugo Van Hooreweghe, leraar aan de Vrije Humaniora St.-Ursula (College Heilig Kruis - St.-Ursula 2) behaalde op 10 september 1997 aan de Katholieke Universiteit Nijmegen de doctoraatstitel met het proefschrift “Christus en de individualiteit - C.G. Jung's benadering van het christelijk verlossingsmysterie”. In dit werk bestudeert H.E.J. Van Hooreweghe de complexe psychologische invalshoek van waaruit de Zwitserse psychiater C.G. Jung (1875-

1961) de Christusvoorstelling benadert en hij toont hoe diens individuatieleer zich tot het christelijke verlossingsmysterie verhoudt. Hij laat daarbij zien dat hij wetenschappelijk objectief kan blijven, ondanks - of dankzij - zijn sympathie voor Jung's benadering. Hugo Van Hooreweghe (1954), theologisch gevormd te Leuven en Nijmegen, is al meer dan twintig jaar werkzaam in het middelbaar onderwijs maar legt zich reeds even lang toe op de studie van de jungiaanse analytische psychologie. Zij is in zijn persoonlijke zoektocht de steen waar hij nu eens op steunt en dan weer tegen stoot. Hoe dan ook is ze het belangrijkste referentiepunt van waaruit hij individuele en maatschappelijke problemen benadert.

DOCUMENTATIE-CENTRUM MAASEIK

Het Documentatiecentrum Maaseik dankt:

1° Mevr. Els Peeters-Smeets voor schenking van een album fotomateriaal over de beginjaren van de Maaseiker firma Dragetra;

2° Roger Ryelandt voor schenking van twee prachtig verzorgde albums met foto's en documentatie over de geschiedenis van de voetbalclub Maaseik F.C. (vanaf 1917 tot heden): een unieke verzameling.

3° Kruisheer Bierens bezorgde ons een reeks brochures en boekjes over de geschiedenis van Maaseik.

Het huis aan de Bosstraat nr. 6 droeg in de 17de eeuw de naam *Den Naegel*, in sommige bronnen *Den Gulden Naegel*. Of deze naam oorspronkelijk het beroep van de bewoner illustreerde (een nagelsmid of een handelaar in nagels) zullen wij misschien nooit achterhalen. Wel weten wij dat het huis op het einde van de 16de eeuw toebehoorde aan een zekere *Jan Nijs* en in 1616 aan zijn erfgenamen, het echtpaar *Matthijs Nijs* en diens echtgenote *Catharina Raemaekers*.

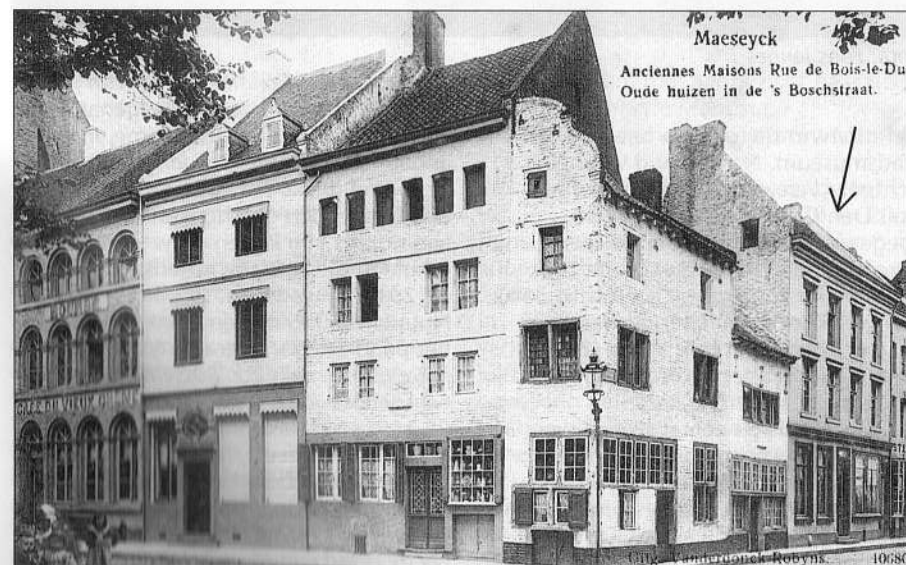
Beiden zouden echter op jonge leeftijd overlijden en de broer van *Mathijs*, *Johan* genoemd, werd daarom aangesteld als voogd van de nagelaten minderjarige kinderen van het echtpaar. Reeds in 1622 was de voogd, waarschijnlijk om financiële redenen,

Toponymisch praatje

Het huis 'Den Gulden Nagel'

Martin Boonen

7

Het huis “de Gulden Naegel” is het voorlaatste huis rechts op bovenstaande Ansichtkaart, ons ter beschikking gesteld door Het Maaseiker Documentatiecentrum.

verplicht het pand te verkopen. De nieuwe eigenaar werd *Willem Vereycken*, een Maaseiker burger die gehuwd was met *Maria Cuypers* (Gichten B, 284). Dit echtpaar zou de schoonouders worden van de latere burgemeester *Croll*,

een vooraanstaand man die de vader zou worden van de twee kanunniken *Croll*, de stichters van de kapel van Wurfeld. De grafsteen van deze kanunniken stond vroeger ingemetseld in een verdwenen gevelkapel aan de Eikerstraat en bevindt

Foto: Fons Jennes

zich thans in de tuin van het stadsmuseum. Na de dood van het echtpaar *Vereycken-Cuypers* werd het huis Den Gulden Naegel in 1660 toegewezen aan hun zoon *Willem Vereycken*, die gehuwd was met *Margaretha Vosbergen* (Gichten 16,350). Nauwelijks drie jaar later overleed de man echter en het huis kwam door erfplating in het bezit van zijn twee kinderen (Gichten 17,222). Ook dit pand zou echter tijdens de dramatische stadsbrand van 1684 ten prooi vallen aan de vlammen en nog verscheidene jaren later als een "ledighe plaetse" de straat ontsieren. De brand had zoveel Maaseiker burgers tot de bedelstaf gebracht dat het jaren zou duren vooraleer de meeste verwoeste huizen terug werden opgebouwd. Waarschijnlijk gebeurde dit voor Den Gulden Naegel eerst in het begin van de 18de eeuw, doch gedurende heel wat jaren verliezen wij het pand uit het oog. Eerst in 1755 vermelden de Maaseiker gichten dat de genaamde juffrouw *Anna*

Sophia Dassen "jonghe dochter van competenten ouderdom" de eigenares was (Gicht 26,287). Deze dame, in een andere akte "geestelijcke jonghe dochter" genoemd, blijkt in 1763 haar huis als gift onder levenden geschonken te hebben aan notaris *Van Rey* en dit wegens de schulden die zij bij de notaris had (Gicht 27,264). Notaris *Van Rey* op zijn beurt verkocht het pand zes jaar later aan een zekere *Johannes Cornelis Van Rossum* en diens echtgenote *Anna Maria Schuls* (Gicht 28,109). Midden 19de eeuw, in 1846 was *Den Gulden Naegel* bewoond door schoenmaker *Godfried Strijckers-Hacken* (° Maaseik 1785) en zijn vier kinderen. Na de dood van dit echtpaar woonden er jarenlang hun zoon *Matthijs Strijckers* en zijn echtgenote *Maria Hanssen*. In 1853 stierven beiden echter kort na elkaar en wel binnen een periode van nauwelijks drie maanden. De voogd van hun nagelaten kinderen, slager *Winand Strijckers*, ondernam verscheidene pogingen om het pand ten voordele van de kinderen te verkopen, doch er werd

Kaarttafel van "De Plekkers". We herkennen in het midden, met aangezicht naar de camera, de Heer *Frederik Cordie* en rechts rechtstaande *Trinette Monsieur*.

Foto Documentatiecentrum Maaseik

geen hoger bod uitgebracht dan 1600 frank, aan welke prijs de verkoop niet doorging. Tegen het einde van de eeuw ontmoeten wij als bewoners van het pand *Mathijs Severijns* (Maaseik 1842-1895) en na diens overlijden zijn twee dochters *Maria* en *Helena*, die er het eerbare beroep van "modewerksters" uitoefenden om de Maaseiker burgerdames van modieuze hoofddeksels te voorzien. Terzelfder tijd baatten zij er een deftige herberg uit. (Bev.Reg. 1890-1900). Vanaf die tijd zou het huis nog vele jaren bekend blijven als de onbesproken stamkroeg van generaties Maaseiker huisvaders uit de plaatselijke burgerij. Omstreeks 1900 was het juffrouw *Maria Vanvenckenraye*, beter bekend als *Ija van Betis*, die er niet alleen een café maar ook een mandenwinkel uitbaatte. Het café was toen reeds voorzien van een biljart en in februari 1905 vond er zelfs tussen de Maaseiker coryfeeën van het groene

laken een wedstrijd plaats waar de te winnen prijzen maar liefst 50, 30 en 20 frank waren. Opmerkelijke bedragen voor die tijd. (Maas- en Kempenbode 5 febr. 1905). In 1907 werd het pand weer eens verkocht en de nieuwe eigenares juffrouw *Trinette Monsieur*, bij de bevolking beter bekend als *Tant Trenèt*, slaagde erin er een van de beste gereputeerde cafés van de stad van te maken onder de naam "De Plek", een benaming die doet vermoeden dat menige brave huisvader, tot groot ongenoegen van zijn eega, er wel eens tot in de late uurtjes bleef plakken. *Tant Trenèt* verkocht er jong bier van de kraan, een uitzondering in die tijd, en het oude bier moest zij in de kelder met de kan van het vat gaan aftappen. De meest bezielde stamgasten slaagden er zelfs in om een gezelligheidsvereniging "De Plekkers" op te richten. Op de feestdag van Sint-Elooi, de

patroon van het gelijknamige ambt waartoe haast alle middenstanders der stad behoorden, werden er uit de bovenvensters van het café noten gegoid om daarmee de Maaseiker jeugd te verblijden. Voor de rest was het moeilijk, althans voor een deftige drankgelegenheid om de krantenkoppen te halen. Een uitzondering daarop was het spelen van een solo-slim bij het whisten. Zo lezen wij in een oude krant:

Verleden maandag werd er bij Trinette Monsieur een solo-slim gespeeld door Mr. Meyers, professor bij de Eerwaarde Kruisheren met vier de hoogste troef en de negen, harten aas en bruid en vier, en ruiten aas. De medespelers waren Mej. Trinette Monsieur, Mr. C. Nouwen en Mr. Jan Gessler, professor aan het Atheneum van Hasselt. Deze solo-slim, de eerste gespeeld in De Plek, werd genoeglijk gevierd."

10

Het waren bij Tant Trinette blijkbaar gezellige avonden.

In de loop van deze eeuw werd het huis door aankoop het eigendom van de Maaseikenaar dokter *Philips* die in Antwerpen woonde. Hij was de broeder van onze vroegere burgemeester *Fernand Philips*. Vele jaren lang werd het bewoond door de heer *Emiel Fabry* en diens echtgenote *Isabelle Kraewinkels*, die er een tabakswinkel uitbaatte. Na de dood van dokter *Philips* was het mevrouw *Fabry* die het pand kocht en de voorgevel liet restaureren. Na haar overlijden werd het gekocht door het echtpaar *Teuwen-Poukens* en verhuurd aan de heer *Berry Locht*, opticien. Thans is het pand "De Gulden Naegel" het eigendom van de bank B.B.L. die het na renovatie als kantoorruimte wil gebruiken.

Foto Documentatiecentrum Maaseik

Over de aftocht van het verslagen Duitse leger, dat, na de capitulatie van 11 november 1918, te Maaseik over de Maas trok, om via de kortste weg de "Heimat" te bereiken, bestaan er meerdere foto's.

Zij werden destijds afgebeeld in kranten, tijdschriften of boeken, doch slechts weinig schijnt bewaard te zijn. Een aantal foto's uit Maaseiker privéverzamelingen werd gepubliceerd in het boek van M. Boonen: "Een bezette stad..." Maaseik tijdens de Eerste Wereldoorlog 1914-1918. (Uitgave Stedelijke Werkgroep Documentatie Maaseik, 1992)

Onlangs maakte P. Palmén (uit Hasselt, vroeger woonachtig te Maaseik) ons attent op een zeldzame originele fotokaart uit zijn verzameling. De foto werd genomen aan de Nederlandse kant van de Maasbrug. We zien Nederlandse en Duitse officieren in gesprek, vermoedelijk op 13 november, tijdens de onderhandelingen over de doortocht over Nederlands gebied. Het verhaal over de aftocht te Maaseik kunnen we lezen in vermeld boek op blz. 98 - 101. Mogelijk kunnen via de Nederlands-Duitse legerarchieven de namen achterhaald worden van de onderhandelaars of kunnen de Duitse

Historische foto genomen aan de Maasbrug te Maaseik (nov. 1918)

M. Hendrickx 11

officieren nog herkend worden aan de hand van familiefoto's. Wie helpt? Wij danken P. Palmén van harte voor de toelating deze zeldzame foto af te drukken in "De Maaseikenaar". Ook willen wij nog verwijzen naar 5 foto's van de Duitse terugtocht aan de Maasbrug op Roosterens grondgebied die verschenen in het boek "Roosteren, wie het reilde en zeilde", door meerdere auteurs, gepubliceerd in 1980.

Harlindis- en Relindisommegang 1997

Hieronder enkele foto's van de prachtige stoet die vorig jaar door onze straten trok. De foto's werden ons ter beschikking gesteld door de Maaseiker fotoclub "t Vugelke".

Lezers schrijven ons.

14 René Moors

Onze trouwe lezer en medewerker de Heer **René Moors** bezorgde ons volgend verslag:

In memoriam Jeanke Verstappen (31.08.1908 - 07.09.1920)

In de twintiger jaren, het begin van de vulgarisatie der telefoonaansluitingen in Maaseik, waren de verbindingen niet ondergronds. Ze hingen op een bepaalde hoogte boven de straten. In de bewoonde straten hingen ze aan ijzeren constructies tegen de huisgevels, maar in minder dicht bewoonde buurten en op pleinen werden de kabels gedragen door hoge dennenhouten palen van het soort epicia, vanouds veel gebruikt in de scheepsbouw. De hoogte van die palen, aangepast aan de plaatselijke omstandigheden, schommelde van 6 tot zelfs 10 meter.

Het personeel van de telefoonmaatschappij beklom bij eventuele werkzaamheden deze palen met behulp van klimijzers, in het dialect "klaovers" genoemd. Boven op de palen bevonden zich dwarslatten voorzien van porseleinen isolatoren voor de bevestiging van de kabels. Op belangrijke punten waar heel wat lijnen

in allerlei richtingen liepen, plaatste de Regie dubbele palen op een bepaalde hoogte voorzien van een klein platform. Een van deze dubbele palen bevond zich bij de brug over de Bosbeek aan de Koningin Astridlaan, vlakbij het terrein van de spoorweg. Het was natuurlijk aan onbevoegde personen streng verboden deze palen te beklimmen.

Op de bewuste dag van het ongeval waagde Jeanke Verstappen het de dubbele paal te beklimmen. Boven op het plafond aangekomen verloor hij zijn evenwicht - misschien duizelig geworden van de hoogte - en stortte naar beneden. Getuigen van het ongeval brachten hem naar huis. Zijn ouders baatten een kruidenierswinkel uit in Overbeek. Maar de jongen had, althans uiterlijk, geen zichtbare kneuzingen. Helaas bezweek hij drie dagen later.

Na dit ongeval zou de Regie van Telegraaf en Telefoon de nodige maatregelen treffen om zulke feiten in de toekomst te voorkomen.

Ik woonde in die tijd op nummer 20 van de Koningin Astridlaan, dicht bij de plaats van het dodelijk ongeval en niettegenstaande mijn jeugdige leeftijd (5 jaar) is het me altijd bijgebleven.

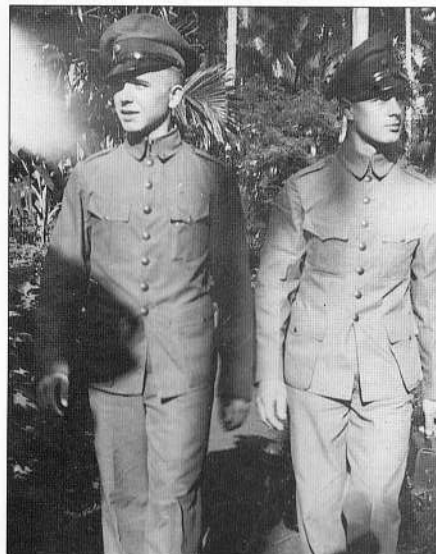
Oproep

Het Maaseiker Documentatiecentrum is op zoek naar de archieven van het ambt St.-Elooi.

Een notulenboek vanaf 1852 werd vroeger bewaard in het lokaal Van Minsel (Bospoort). In 1963 heeft de lokaalhouder toen die registers aan iemand ter inzage gegeven, maar deze stukken zijn nooit teruggekomen. Wie helpt ons ???

Van Mevrouw Leenders-Golsteyn uit Niel-bij-As ontving de redactie interessante documentatie over de vroegere Maaseiker post, waarvoor onze oprechte dank.

In de volgende nummers zullen wij zeker van deze gegevens gebruik maken. Mevrouw Leenders voegde er enkele foto's bij waarvan de herkomst haar onbekend is. De enige aanduiding die deze kiekjes haar bieden is de naam door haar vader op de rug van de foto's geschreven, n.l. "Remi Van den Akker.

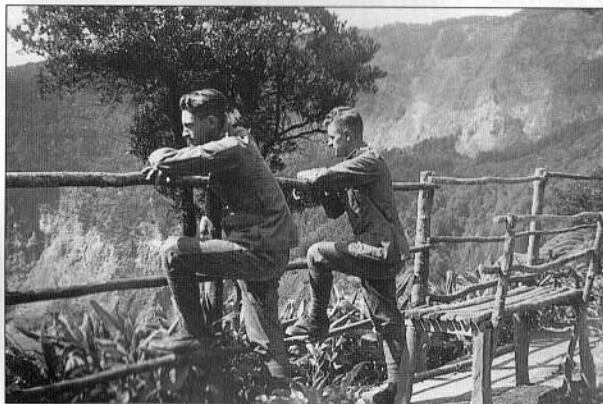
9de Bataljon, 2de Compagnie TJIMANI, Nederlands Oost-Indië."

Op een van de foto's staat in potlood:

"18.12.35. Een kijkje op de kratermeren OEPAS en RATOE, welke door een rug van 150 m hoog gescheiden zijn. Alhier op een 2.100 meter hoogte bij het huisje waar aantekening wordt gehouden van de bezoekers. De bewoner gaat iedere dag in de kraters de temperatuur meten. Wel zendt hij honden voorop, als er dan zwavel over de paden is, vallen de honden dood en komt hij terug."

Is er iemand onder onze lezers die de puzzel kan oplossen en verklaren hoe deze foto's van soldaten van het vroegere KNIL (Koninklijk Nederlands-Indisch Leger) in een Maaseiker fotodoos terecht zijn gekomen?

Graag uw reacties.

Lezers schrijven ons.....

15

Werken aan de Bospoort in de tweede helft van de 17e eeuw

16 Marcel Hendrickx

Bij hoge waterstanden van de Maas of door erge vorst deden zich vroeger soms moeilijkheden voor in de stadsgrachten aan de Bospoort.

Zo lezen we in uittreksels uit een oud statutenregister het volgende:

Anno 165. den . dach der maent . (laatste cijfer van jaar, dag en maand niet ingevuld) bij tijde der heeren Borgemeesteren Hendrick Bex en Gerard Bormans is geordonneert die Bospoorte oopen te maecken gelijk geschiet is met twee arcken; ende het volgende jaer is die wederomme door den ijsganck afgedreven. Borgemeesteren zijnde Frederck Malders en Peter Ressen.

Anno 1665 den 9 januarij is bij heeren Scholtis Burgemeesteren, geswoeren, nieuwen, ende alden raade geordonneert die bospoorte wederomme uyt pregnante redenen toe te maecken.

Teneur van de ordonnantie. is geordonneert gemerckt dat de openinge aen de bospoorte gans ondienelick is, en seer schadelick voor die stad als d'experientie aanwijst, die selve openinge

tegens den aenstaenden somer 't gevoeghlicxt toe te maecken en aldaer die daer toe gedestineerde hameywerken liggende onder die bleumerpoort op te richten, alsmede die brugge aen de muelen (Bosmolen) als hoogh noodigh op te maecken om alle onheylen te verhueden.

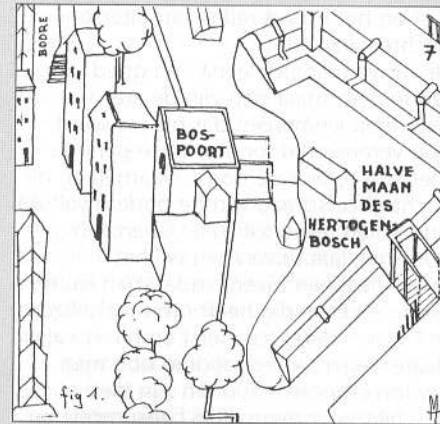
NB. In het leven van Borgemeester Jacob Smets is d'ordonnantie gegeven, maer bij Borgemeester Philip Pijlmans als successeur in sijne plaets, ende Borgemeester Derrick Lenssen is 't werck voltrocken.

ende sijn tot geheugenisse dese naervolgende chronica hinc inde respectivelick op die hamey pilaeren gestelt d'een in latijn d'ander in nederduyts:

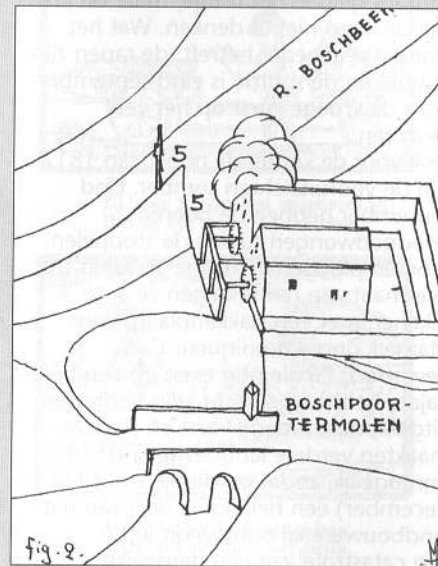
chronicon
UnDante Mosa ter CorrUens pons LeVor
(1665)

aliud Flandricum
t 'sChYnt toegeMaakt Is aL het best (*)
op Dat Vergaē noYt statt en Vest.(1665)
(*) Y dient gelezen als II

Uit bovenstaande ordonnanties blijkt dat de stadsgracht aan de toegang van de Bospoort eerst dicht was. Nadien werd de gracht open gemaakt en overwelfd met twee steunbogen. Dit gaf echter geen voldoening vermits deze toegang door de kracht van het hoogwater of van de ijsgang meegesleurd werd. Wanneer dit afdrijven van de toegangsbrug zich tot driemaal toe had voorgedaan, werd in 1665 beslist de stadsgracht wederom toe te maken aan de poort en het draaihekken - dat opgeslagen was onder de Bleumerpoort - terug te plaatsen. Zo kon hoogwater of ijsgang minder schade aanrichten. Op het plan van de Maaseiker versterkingen uit 1672 zien we dat de vaste verbinding - uit 1665 - van de Bospoort met de toegangsweg verdwenen is en een ophaalbrug

geplaatst werd (fig. 1). Wat de in 1665 te herstellen brug aan de Bosmolen betreft, zien we dat deze in 1672 bestond uit twee gemetselde bogen of "arcken" (fig. 2).

Een ecologische ramp (1816 - 1817)

Raymond Driessen 17

In september en oktober 1997 brachten televisie, radio en dagbladen de hele wereld op de hoogte van de enorme bosbranden en de daarmee gepaard gaande rookontwikkeling, waardoor landen als Indonesië en Maleisië werden geteisterd. De bijbehorende commentaar voorspelde dan meestal een ecologische ramp in dat deel van Azië.

Gebeurtenissen ver van ons bed? Misschien toch niet. Laat ons daarom maar eens terugkeren naar het beruchte jaar 1816.

Hoe rampzalig de toestand toen wel geweest is, wordt ons door de beide Maaseiker kroniekschrijvers Caris (1) en pastoor Opt Endt (2) in de zwartste kleuren geschilderd.

Beiden maken ze gewag van de aanhoudende stortregens van *sinxten af min of meer alle dagen tot allerhijligen toe*. Zodoende loopt het rijpingsproces van de veldvruchten grote vertraging op, terwijl er ook amper voor hooi en / of toemaat kan gezorgd worden: *Den 8 septembris was nog geen kooren ingehaelt, de aardappels waren meestendeels verdrongen op het lant*. Toch zijn er boeren die *al eenig nieuw koren (hebben) afgedaen en ingebragt nat zijnde en*

gedroogt in de schuren. Geen wonder dat de kwaliteit van dergelijke tarwe, boekweit, gerst of haver *slegt en min* is en dat er gesproken wordt van de *schaerschijs van hetselve*.

Maar ook de *akkerlieden* die nog even willen afwachten met de oogst zijn eraan voor hun geduld : op St. Ceciliadag (22 nov.) heeft het beginnen te vriesen, dat de jongens s'anderendaegs op 't ijs konden schaetsen, daer sijn nog verschijde stukken lants met aardappels en haver in het veld. Een bekwaam en deskundig bestuurder als Landrat von Erde uit het Pruisische Geldern geeft in het verslag aan zijn oversten in Kleef dd. 12 december 1816 een indringend beeld van de situatie in zijn ambtsgebied, dat slechts enkele kilometers van de Maas verwijderd is. De cijfers die hij geeft, liggen daarom zonder twijfel in dezelfde orde van grootte als die van de streek rond Maaseik.(3)

De hooioogst is op de helft teruggevallen en van die helft is ten minste de helft enkel geschikt als strooisel. De kwaliteit is immers zo slecht dat bij gebruik als veevoeder voor ziekten moet gevreesd worden. En inderdaad schrijft pastoor Opt Endt: *Door het geduurig nat is eene krankheid ontstaan onder de schaepen, die men de pokken noemt, waer door veele gestorven zijn...* Ook van *groment* (toemaat) kan nauwelijks sprake zijn, daar driekwart van het grasland slechts één enkele maal kon gemaaid worden en dan nog meestal pas in december in plaats van in september.

De opbrengsten van granen en voedergewassen zijn eveneens navenant. De rogge - ook rond Maaseik het broodgraan bij uitstek, want de helft van de velden is ermee bezaaid - is door de gedurige regenval grotendeels bedorven. De aren zijn niet rijp geworden en nog na het maaien voor het merendeel verdord. Bij het dorsen is gebleken dat de opbrengst zich beperkt tot zo'n 50 procent van de normale waarde. Het roggemeel is bovendien te

vast en het brood zelf is van uiterst slechte kwaliteit.

De tarwe beloofde eerst een goed rendement, maar dan zijn de aren beginnen kiemen en dat proces werd nog verergerd door een korte periode met zon tijdens de oogst. Naargelang de vochtigheidsgraad van de bodem valt de opbrengst terug tot 1/4 à 3/4 van een doorsnee jaar. Bovendien wil het tarwemeel niet rijzen, zodat men tot één derde meer nodig heeft om meelspijzen te kunnen bereiden. Gerst en haver vallen daarentegen in verhouding nog mee. Erwten en paardenbonen zijn niet geschikt voor menselijke consumptie en trouwens evenmin voor het vee, tenzij ze vooraf gedroogd worden. De aardappelen zijn zeer klein uitgevallen en boekweit en klaver zijn er dit jaar niet. Zonder boekweit ontstaan er niet enkel problemen voor de varkens maar ook de mensen zullen niet kunnen teruggrijpen naar dat vervangmiddel voor het eigenlijke graan. De verkoop van klaverzaad brengt normaal wat welkom contant geld in het laadje, maar dit jaar valt daaraan niet te denken. Wat het overige veevoeder betreft: de rapen zijn mislukt en de spurrie is eind september door de vroege vorst op het veld bevroren.

Ook voor de komende oogst van 1817 zijn de vooruitzichten somber. Eind september hebben de boeren noodgedwongen tussen de stoppelen moeten ploegen en rogge inzaaien. Tot overmaat van ramp krijgen ze af te rekenen met een slakkenplaag, voor Maaseik door chroniqueur Caris bevestigd. Zij die nog even op een beter najaar hebben gewacht, zijn bedrogen uitgekomen: vroege vorst en sneeuw maakten verdere landbewerking onmogelijk, zodat op dit ogenblik (12 december) een belangrijk deel van het landbouwareaal onbewerkt ligt. Een catastrofe van een dergelijke omvang jaagt natuurlijk de kosten van de eerste levensbehoeften spectaculair de hoogte in. Opt Endt geeft enkele

graanprijzen per vat (4):
 rogge : 13 schellingen
 tarwe : 14
 boekweit : 12
 gerst : 8 à 9
 aardappelen : 3

Men kan die prijzen toetsen aan de roggeprijs (10 schellingen per vat) en aan de tarweprijs (13 schellingen dito) in februari 1818, toen naar het zeggen van diezelfde auteur de vruchten zeer duur waren. Het nijpendst wordt de toestand in de eerste helft van 1817: de toch al geringe voorraden van 1816 raken op en de nieuwe oogst kan nog niet aangesproken worden. Jean-Léonard Olislagers van kasteel Sipernau in Elen klaagt in een brief van 15 januari 1817 aan gouverneur de Brouckère in Maastricht over de steeds groter wordende

armoede van de plaatselijke bevolking en over het feit dat het dorp elke dag als het ware overspoeld wordt door vreemde bedelaars.(5) En ook Opt Endt schrijft: *Dag en nacht kwaamen verscheyde menschen van niet bekent te zijn aen de deuren om brood klaegende dat zij anders van armoede moesten vergaen*. Caris illustreert de ellende aan de hand van de prijs van een brood van 6 pond:

najaar 1816 : 21 stuivers
 15 jan. 1817 : 23
 4 mei 1817 : 24
 15 mei 1817 : 26
 22 mei 1817 : 28
 juni 1817 : 30 à 32,
 meteen de hoogste prijs

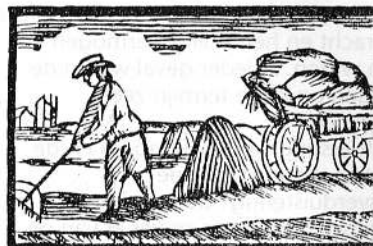
Op 6 juli kost een brood terug 23 stuivers, waarna de prijs nog verder daalt, maar toch niet beneden de 14 à

Zij laden 't graan heel ongestoord,
 Hier op den wagen zoo 't behoort.

Het graan te dorschen is hun taak,
 Dit is voor hen een lichte zaak.

Als 't hooi goed is bijeen gedaan
 Wordt het hier op de kar gelaân.

Het slechte weder wordt verwacht
 En 't hooi wordt gauw naar huis gebracht.

Naar een eigentijdse volksprent. De meeste van deze bezigheden konden echter in 1816 nauwelijks uitgevoerd worden.

15 stuivers raakt (november 1817).
*Men eet peersboonen voor ligumen en
 koek te bakken meldt Opt Endt dan ook
 niet zonder reden eind 1817. Die cijfers
 krijgen nog meer reliëf wanneer men
 weet dat volgens Caris in een zeer goed
 oogstjaar als 1822 het brood 5 stuivers
 kost! De overlijdens binnen de
 toenmalige grenzen van de stad Maaseik
 staan dan ook zeker in relatie tot het
 ongezonde leefklimaat, de
 voedselschaarste en de verminderde
 weerstand van de inwoners:*

1815 : 63 overlijdens	=	100
1816 : 79	=	125
1817 : 86	=	136
1818 : 85	=	134

20

Die rampzalige toestand beperkt zich
 natuurlijk niet tot het Maasdal of zijn
 naaste omgeving, maar is voelbaar over
 het ganse grondgebied van het
 koninkrijk van Willem I. Om de
 Limburgse prijzen toch enigszins binnen
 de perken te houden, laat de koning
 daarom 10000 hectoliter rogge van
 Amsterdam naar Limburg vervoeren en à
 12 gulden per hectoliter verkopen. De
 400 hectoliter die niet verkocht geraken,
 vallen als schadepost ten laste van de
 provincie. (7) Caris schrijft: *Den 9 dito*
 (=juli 1817) *sijn alhier scheepen
 gearriveert met kooren...*

Hövelmann bewijst ons dat in 1816 meer
 aan de hand was dan een bijvoorbeeld
 tot de Lage Landen en de aangrenzende
 gebieden beperkt gebleven verregende
 zomer. (8) Hij citeert daartoe onder
 andere een drukwerk uit Munchen uit
 1818 waarin we lezen dat in de zomer
 van 1816 *der Horizont immer wie mit
 einem Leichentuch behangen und die
 Sonne uns also stets verhüllt...In datzelfde
 1816 veroorzaken koude en
 hongersnood in Groot-Brittannië een
 tyfus epidemie die 65000 mensen
 wegmaait. Ook in de Verenigde Staten is
 het weer van slag: in juni nog liggen de
 noordoostelijke staten onder een dik
 sneeuwtapijt en op 4 juli wordt New*

York door een ijslaag bedekt!
 Wetenschappers hebben zich reeds
 eerder beziggehouden met de vraag
 naar de oorzaak van een dergelijke
 wereldwijde ramp en denken die
 gevonden te hebben op het eiland
 Sumbawa in Indonesië. Op 5 april 1815
 veroorzaakt de vulkaan Tambora daar
 een ongelooflijke uitbarsting. De knal is
 tot op 1500 kilometer afstand te horen
 en de bijbehorende asregen houdt 102
 dagen aan, tot op 15 juli 1815.
 Dagenlang blijft het aardedonker in een
 straal van honderden kilometer. Men
 heeft berekend dat de Tambora zo'n
 100 kubieke kilometer materiaal moet
 hebben uitgestoten, zodat bijvoorbeeld
 op het eiland Java - 400 kilometer van de
 krater verwijderd - een aslaag van niet
 minder dan 22 centimeter wordt
 aangetroffen. De asdeeltjes die de
 atmosfeer worden ingeblazen en zich
 over de aardbol verspreiden,
 belemmeren in niet geringe mate het
 doordringen van de zonnestralen,
 waardoor de onderste luchtlagen en het
 aardoppervlak afkoelen. Niet voor niets
 spreekt de schrijver uit Munchen van een
 horizon *wie mit einem Leichentuch
 behangen.*

Zodoende is er een (ecologische)
 verklaring gevonden voor het rampjaar
 1816 en het daaropvolgende hongerjaar
 1817. Pessimisten zullen misschien de
 conclusie eraan verbinden dat de natuur
 maar in een broos en wankel evenwicht
 verkeert, terwijl optimisten op haar grote
 veerkracht en herstelt vermogen
 zullen wijzen. In ieder geval waren de
 gevolgen op korte termijn zeer
 ingrijpend.

De uitbarsting van de Tambora en de
 daarmee gepaard gaande
 "zonsverduistering" deden zich voor in
 een gebied, niet eens zo ver af van de
 enorme bosbranden van september-
 oktober 1997. De nefaste gevolgen
 daarvan zullen allicht (en hopelijk) niet
 zo ingrijpend zijn als wat onze
 voorouders in 1816-1817 overkwam.
 Maar zullen we er niets van merken?

Waarmee maar gezegd moge zijn dat
 Indonesië en Maleisië toch nog niet zó
 ver van ons bed liggen.

NOTEN

- (1) JANSSEN, R., De Maaseiker kroniek
 Caris (1783-1847), Hasselt, 1986,
 blz. 51.
- (2) VERHEYEN, H., Kroniek Opt Endt,
 Maaseik 1797-1822, Maaseik, 1995,
 blz. 106-111.
- (3) HÖVELMANN, G., Die weltweite
 Klimatkatastrophe von 1816 im
 Kreise Geldern, in : Zur
 Landesgeschichte am unteren
 Niederrhein, Gesammelte Beiträge,
 Geldern, 1987, blz.431-435.
- (4) Een Maaseiker vat (rogge) = 2,328
 hl.
- (5) Rijksarchief Maastricht, Provinciaal
 Archief, nr. 914.
- (6) De MEERE, J.M.M., Economische
 ontwikkeling en levensstandaard in
 Nederland gedurende de eerste helft
 van de negentiende eeuw, 's
 Gravenhage, 1982, blz. 17-18.
 PHILIPS, J.F.R., e.a., Geschiedenis van
 de Landbouw in Limburg 1750-
 1914, Assen, 1965, blz. 111-112.
- (7) VERBEET, J., Limburg op de
 tweesprong ; welvaart en politiek
 dilemma, 1814-1839, Maastricht,
 1978, blz. 89.
- (8) Zie noot 3, blz. 433.

A.C.N. Stevens geboren te Maaseik in 1854 stierf als begijntje te Mechelen in 1918.

Marcel Hendrickx

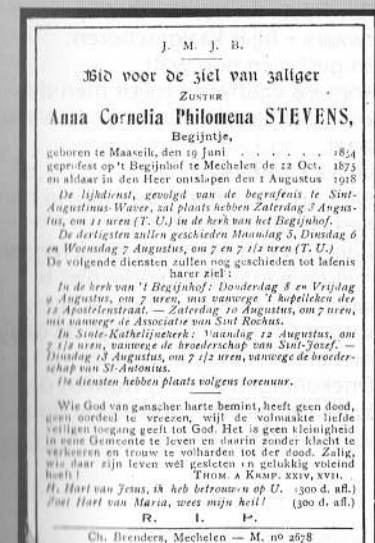
Een verzamelaar bezorgde ons kopie van
 een onbekend Maaseiker bidprentje.
 Het is niet zo erg oud, maar toch willen
 we het hier afdrucken omdat het een
 Maaseiker begijntje betreft, nl. Anna
 Cornelia Philomena Stevens, die van
 1875 tot 1918 verbleef in het begijnhof
 te Mechelen.

Zij werd te Maaseik geboren op 19-6-
 1854, om 1 uur 's middags, als dochter
 van Hypolite Joseph Stevens en Marie
 Catherine Philippine Cauwenbergh.
 De geboorteaangifte werd
 's anderendaags om 10 uur gedaan door
 de vader, die te Maaseik brigadier van de
 douanen was.

Als getuigen tekenen Jan Rolland,
schrijnwerker, oud 74 j. en Thomas
 Vanderspiegel, schoenmaker, oud 44 j.
 Jean Jacques Wouters schreef de akte in
 het register van de burgerlijke stand.
 Voor de zielerust van het begijntje werd
 goed gezorgd, hiervan getuigen de
 missen, die behalve de dertigsten, nog
 besteld werden door diverse
 broederschappen.

Wie kent nog andere Maaseiker begijntjes?

21

Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden

22 Tony Van Wijck

Waar der vad'ren schoone taal klinkt met held're kracht;
Waar men kloek en fier van aard vreemde praal veracht;
Eigen zeden, eigen schoon, 't hart des volks bekoort:
Daar is mijn Vaderland, Limburgs dierbaar oord!
(3de strofe van het Limburgs Volkslied)

1. Hae ging mèt e gesjèld stekske eivers = hij kwam van een kale kermis thuis.
2. Hae haet z'n haor aaf tot op de zwaars = hij is kaalgeschoren.
3. En ges! = en nog wat!
4. Kóm ins vâör! = zo roept men de winkelier als men alleen in de winkel staat.
5. Vollek ! = idem
6. Alles op ti-jd, mer bokeskook in den herfs = alles op zijn tijd.
7. Dae gaw is mèt de tan is ouch gaw mèt de han = iemand die niet te lang tafelt presteert meer arbeid.
8. Vanaaf Dri-jkuningén lènge de daag mèt einen hanesjrei = Vanaf Driekoningen (6 jan.) worden de dagen zoveel gelengd als de duur van een hanengekraai.

9. Mèt Sint Mathi-js (24 feb., in schrikkeljaar 25 feb.) vilt einen heite stein in het i-js = dan wordt de koude gewoonlijk minder.
10. Es de krub 't paerd naolöp den wieërt de haver goojekoup = een meisje dat de jongens achterna loopt is gauw haar eer kwijt.
11. Hae is neet van hi-jjeróm = hij is niet van deze streek.
12. Dao steit miech de kop neet nao = daarvoor ben ik nu niet in de juiste stemming.
13. Dae haet verstand wi-j ein hin = hij is een dommerik.
14. Dae haet niks op de rubbe = hij is een armoedzaaier.
15. Dae sjit zich de boeërd vanne vot aaf = hij heeft diarree.
16. Det maesje haet bein tot aan de vot = zij heeft lange mooie benen.
17. Waat dae in zi-jne kop haet, haet-er neet in zi-jn vot = hij is een koppigaard.

ZIENE SLAOP KAMMER AOD WEGBRËNGE

18. Dae haet de voeëgel aaf = hij is geslaagd, hij heeft gewonnen.
19. Iech sji-jt diech get = loop naar de pomp.
20. De kóns miech de rögk op = idem.
21. De kóns miech de póchel op = idem.
22. Bloeës miech op m'nne rögk = idem.
23. Iech bèn gespant = ik ben zeer benieuwd.
24. Dao kuns-te diech de vot mèt aafvaege = dat document heeft geen waarde.
25. Eine maasvès bit neet in einen hei-pieërlinck = een Maaslander trouwt niet met een Kempenaar.
26. Zoeget kump neet in miech op = daar durf ik zelfs niet aan denken.
27. Het spek zit mer van eine kant = slechts een van de partners heeft fortuin.
28. Hae haet dao al ins op den dörpel gespi-jd (gespuwd) = hij heeft geprobeerd er te vrijen.
29. Groeëte lamp, klein leech! = wordt lachend gezegd als je iets aan het doen bent waarbij je licht nodig hebt en er komt iemand in het licht staan.

Waem kènt er nog ????

Tony Van Wijck
Maastrichtersteenweg 11
3680 MAASEIK

Aw Mezeiker leedsjes en gedichsjes

Tony Van Wijck

Van de Heer R. Ryelandt ontvingen we onderstaand Maaseiker drinkerslied. Voor de laatste wereldoorlog ontstond in het café 'De Post' aan de kerk, bij ouder Maaseikenaren beter gekend als 'Bi-j Zjef van Jaan' een drinkerslied op de wijze van 'O Dennenboom'. Hier gaan we dan:

**Bi-j Zef van Jaan,
Bi-j Zjef van Jaan,
dao kri-jgste 'n pint
mèt n'n hingel aan!**

Dit liedje gaat verder, maar de tekst is ons onbekend.

Mevr. Th. Raedschelders-Gutschoven stuurde ons volgend oud aftelrijmpje:

**Ein twieë dao
viele viele vao
viele viele viele viele viele vao
de boor kan gein twintig tèle
wi-jvâöl stoeën ter dao ?**

Wie kent er nog ?

Aanpassings- problemen van de kruisher- communititeit in de eerste jaren na de terugkeer naar Maaseik, 1855 - 1860

24 Roger Janssen o.s.c.

In de vorige aflevering van "de Maaseikenaar" schonken wij aandacht aan de terugkeer van de kruisherer naar Maaseik in 1855. Sedert de opheffing van hun klooster in 1797 was meer dan een halve eeuw verstreken. Ook al was de herinnering aan de kruisherer bij de Maaseikse bevolking gebleven, toch was het onmogelijk geworden om de draad van toen gewoon op te nemen: de terugkeer werd een samenspraak van restauratie en herstelling.

In deze aflevering van "de Maaseikenaar" behandelen wij summier de moeilijkheden die de kruisherer ondervonden bij de bouw van een (nieuw) klooster en de overname van hun vroegere kloosterkerk.

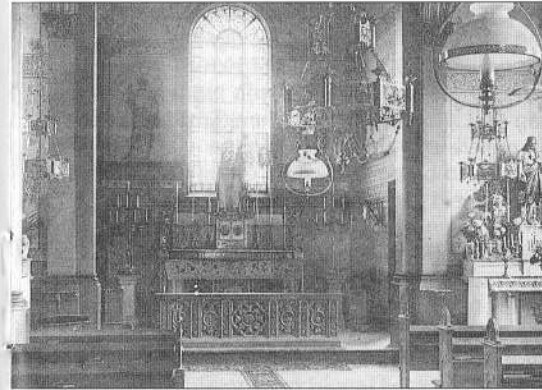
1. de bouw van een klooster

Met uitzondering van A. Kuijpers, die als kapelaan fungeerde, waren de priesters van het Maaseikse convent allemaal leraar aan het college, dat op 10 oktober 1856 geopend werd en achtentwintig leerlingen telde. In november 1856 kwam A. Damman, uit het Udense convent, naar Maaseik. Hij werd tot

custos ecclesiae aangesteld. Datzelfde jaar arriveerde broeder G. Houtmans, een bekwaam schilder. Ook hij was in Uden geprotest. Het convent van Maaseik telde nu acht priesters en drie broeders. Er moest verhuisd worden, ook omwille van de toename van het aantal leerlingen. Daarom werd een terrein aangekocht in de Pelsersstraat. Daar zou een college en een studentenkapel gebouwd worden. Maar de realisering ervan liet nog geruime tijd op zich wachten, omdat er geen geld was. Intussen werd het aantal leraren in 1857 uitgebreid met R. Schippers, die dat jaar in St.-Agatha geprotest was en zijn priesterstudies nog moest voltooien. Bij de voorbereiding van en tijdens het generaal kapittel van 1856 werd vermoedelijk een hartig woordje over de voorgenomen sluiting van het college van Diest en over de vestiging in Maaseik gesproken. In dat jaar nam Van der Weijst ontslag als prior van Diest. Het college werd er, ondanks de ongunstige vooruitzichten, niet gesloten. Trouwens, nog in datzelfde jaar vond er een belangrijke doorbraak plaats in de onderhandelingen met het aartsbisdom en mocht men de poësis en de rethorica oprichten. Deze nieuwe situatie zou geld en mankracht vergen, onder meer ten koste van Maaseik. De gevolgen bleven niet uit, zoals van der Weijst in zijn 'kroniek' optekende: " Dit jaar heeft nog eene groote gebeurtenis plaats, welke niet stilzwijgend mag worden

Binnenzicht Kruisherkerk (Bosstraat)
Uit de verzameling van M. Hendrickx

Oude kapel van het H. Kruiscollege
Uit de verzameling van M. Hendrickx

voorbijgegaan. In Maeseck hadden zich reeds eenige onzer confraters gevestigd. Zij bewoonden een gehuurd huis, zij kochten een huis dicht bij de kerk, zoo ik meen voor de som van 10 000 fr. Maar dewijl dit huis voor woning en collegie te klein was, kon een ander schoon gelegen oud klooster worden aangekocht, waarvoor klooster en collegie schoon gelegen was. Dan hierom wendden zich onze confraters van Maeseck naar den Generaal, die ditmaal de definitoren consulteerde, maar deze keurden dat plan niet goed. Te Maeseck stond alles in vuur en vlam, omdat hunne stemmen door de definitoren miskent werden. Zij schreven, bijzonder confrater Mutsaers, stoute en ontterende brieven aan de definitoren, en hebben het hiermede zoo ver gebracht, dat eindelijk de definitoren in den aankoop toestemden, en alzoo dat oude klooster en tuinen werden aangekocht. Ik meen voor 21 000 fr. Daar is nu reeds een collegie gebouwd, waar beneden de klassen, en boven eene kapel is, waar de studenten dagelijks hunne mis en overige kerkelijke diensten bijwonen. "

De leraren aan het college van Maaseik waren in de beginjaren praktisch zonder uitzondering Nederlanders. M.B. Hanson waarschuwde dat men hieruit niet mag

besluiten dat de meesten van hen geen behoorlijke vaardigheid in de Franse taal zouden gehad hebben. In Noord-Brabant had de Franse Tijd behoorlijk lang doorgewerkt, zodat ook daar nog tot een stuk in de 20ste eeuw vele leerlingen hun middelbaar onderwijs in de Franse taal doorliepen.² Niettemin werven de kruisherer in Maaseik al zeer vlug een leraar Franse taal aan, een leek P. Thomas van Plainevaux: " Hij kwam te Maeseck op aanbeveling van den Bisschop aan wien men een bekwaam leeraar gevraagd had voor de fransche taal. Meermalen had men gereklameerd bij den prior, wyl men voorgaf dat de Kruisherer, alle Hollanders, niet genoeg op de hoogte waren van de fransche taal en daarbij een zeer gebrekkige uitspraak hadden. Dat heerke is er gebleven tot het vertrek van M. Debruyen, en na lange jaren te Herve in collegie Maria Theresia als leeraar der mathematieken bezig, na zijn geboortedorp teruggekeert, waar hij over een paar jaar, gelijk ik hoorde, stilletjes leeft. " ³

Met 1.693 BEF als stichtingskapitaal startte prior De Bruijn de communititeit in Maaseik op. Met dit kapitaal als uitzet, samen met stipendia van het grootseminarie van Haren⁴ moest hij proberen te leven. De eerste maanden stonden mutatis mutandis in het teken van het zoeken naar geld en naar een gepaste vorm van apostolaat naast de voorgenomen oprichting van een college. Want het stichtingskapitaal volstond niet. Een luttele honderd frank werd al onmiddellijk uitgegeven aan de reis naar Maaseik. Het huurhuis in de Grote Kerkstraat kostte 300 BEF per jaar.⁵ De kruisherkerk ging vermoedelijk op 15 juli 1855 voor het eerst weer open.⁶ De kerk was lang gesloten geweest en zag er zeer verwaarloosd uit. Aan haar inventaris ontbrak bijna alles en het altaar was gedeeltelijk verbrand. De kruisherer besloten dat het meubilair zo vlug mogelijk moest worden aangevuld. Zo bijvoorbeeld kocht De Bruijn op 27

25

oktober 1855 vijftig kerkstoelen voor de leerlingen van het nieuwe college. Het prijskaartje bedroeg 125 BEF.⁷

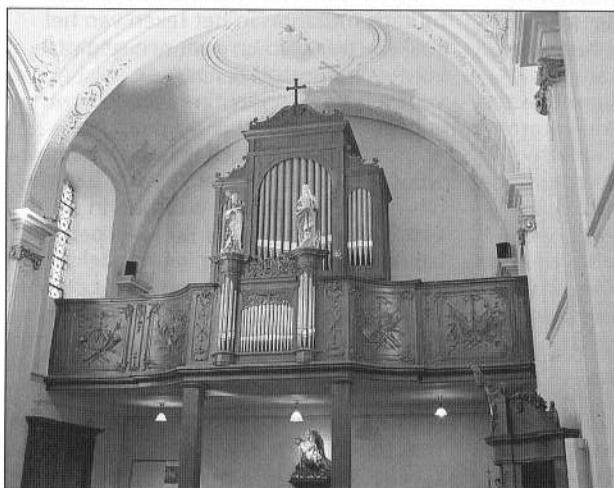
2. Het triomfalisme van het eerste uur werd gecounterd door een inbraak in de kruisherkerk.

De eerste tegenvaller in Maaseik betrof de bouw van een klooster. Voorlopig kwam dit er niet. De tweede klap incasseerden de kruisherer met betrekking tot hun kerk. Blijkbaar waren de Maaseikenaren zeer tevreden dat de Bosstraatkerk heropend werd. 's Zondags moesten de gelovigen zich reppen om een plaats te bemachtigen. De Bruijn besloot de plaatsen te verpachten: 5 BEF per jaar of 0,02 BEF per keer; voor een stoel op het koor moest men 6 BEF per jaar betalen.⁸ Niettemin moest hij verschillende keren aantekenen: "om de groote massa menschen in de Mis en in het Lof, heden geen stoelen kunnen distribuieren." Ook de lijdensmeditaties kenden onmiddellijk een groot succes. Op 7 maart 1856 noteerde de prior: "om de schrikkelijke toeloop van volk in onze kerk des zondagsavonds in de meditatie, geen collecte kunnen houden."⁹

De kruisherkerk was iedere middag van één tot halfvijf gesloten. Op 26 november 1855 liet een dief zich insluiten en roofde de zilveren kronen van O.-L.-Vrouw, Sint-Jozef en Sint-Odilia en enkele ex-voto's die naast het kruisbeeld bij de preekstoel en bij het Odiliabeeld hingen. Hij opende een offerblok en probeerde zijn kracht ook nog uit op een tweede. Hij scheurde het tabernakel aan één zijde open en nam er de grote zilveren ciborie uit, samen met een zilveren doosje, waarin de hostie voor de monstrans werd bewaard. De hosties wierp hij in een hoek van de biechtstoel van de prior en legde er zijn inbrekerswerktuigen boven op. Daarna verdween hij met de buit. De verontwaardiging in de stad was groot. De sacrista, Kuijpers, die de diefstal ontdekte, legde de hosties in een kelk en bracht ze naar de kapel van de zusters ursulinen. De kerk werd gesloten en ook de volgende dag werd er geen mis gelezen. Eerst moest er 's avonds een plechtig eerherstel plaatsvinden. In de late namiddag trok de geestelijkheid van Maaseik met de deken aan het hoofd, allen in superplie en stoel, met brandende kaarsen in de hand, begeleid door de leerlingen van het college vanuit de parochiekerk naar de kapel van de

ursulinen, om vandaar op plechtige wijze het Allerheiligste weer naar de Bosstraatkerk over te brengen. Een grote menigte volgde de stoet, knielde langs de weg, of vulde daarna de Bosstraatkerk, waar een plechtig lof tot eerherstel plaats vond. Omdat er nog geen nieuw tabernakel was, werd na het Lof het Allerheiligste weer naar de kapel van de

*Het orgel in de
Kruisherkerk
foto: J. Vancleef*

zusters ursulinen teruggebracht. Binnen enkele dagen schonken Maaseikenaren de kruisherer een nieuwe zilveren ciborie en nieuwe zilveren kronen voor de beelden. Tevens ontvingen zij tal van giften voor een nieuw en degelijk tabernakel.¹⁰

3. Om hun kerk te kunnen betalen moesten de kruisherer van Maaseik gaan bedelen.

Veel was er De Bruijn aan gelegen om de kerk in eigendom terug te krijgen. Een lange weg moest daarvoor worden afgelegd, want zij was door de confiscatie-maatregelen van de Franse Revolutie staatseigendom geworden.¹¹ Op 10 februari 1856 diende de kerkfabriek van Maaseik een verzoek in bij de koning, om de kerk aan de kruisherer te verkopen voor 10.000 BEF, te betalen binnen tien jaren en met een rentevergoeding van 4,5%.¹² De koop werd geregeld bij akte van 27 juni 1856. Namens de kruisherer ondertekenden C.W.A. De Bruijn, A. Kuijpers en A. Mutsaers de koopakte; namens de parochie en de kerkfabriek tekenden deken Philippe Charles Kerkhofs, onderpastoor Jan Matthijs Severijns, apotheker Erasmus Louis Fayn en looier Jen Philippe Hubert Pergens. In de transactie werd overeengekomen, dat de kruisherkerk o.m. als hulpkerk van de parochie dienst zou doen, nl. "dat de publieke diensten volgens gewoonte moesten kunnen geschieden te weten: van alle Zondagen en feestdagen eene en niet meer dan twee lezende of zingende missen te houden met instructie, ingevolge de bestaande voorschriften van de Diocecaensche geestelijke overheid, gedurende dewelke de kerk voor de parochianen toegankelijk zal zijn, en onder de verdere verplichting van geene diensten te lezen of zingen, onder de diensten der parochiekerk".¹³ Naast de eucharistievieringen hielden de kruisherer vanaf 22 juli 1855 iedere

zondag en woensdag ook plechtig lof.¹⁴ Iedere weekdag kon men de mis bijwonen om 5.30, 6.30, 7.30 en 8.30 uur; biecht horen was er op zaterdag, 's morgens onder en tussen de missen en in de namiddag van 17.00 tot 20.00 uur, en op zondag een half uur voor en een half uur na het lof.¹⁵ Het aantal misintenties was aanvankelijk zo groot, dat de kruisherer zich genoodzaakt zagen een aantal missen door te schuiven naar de parochiegeestelijken.¹⁶

Prior De Bruijn noteerde op 20 juni 1856, dat de magister-generaal 800 BEF had bijgedragen in de aankoop- en overdrachtskosten. Nu de kerk terug eigendom van de kruisherer was, liet prior De Bruijn onmiddellijk de restauratiewerken aanvangen.¹⁷ Ze namen vele jaren in beslag en vaak moest afgewacht worden of er door middel van de bedeltochten voldoende geld werd vergaard. Men was bijvoorbeeld van plan om het altaar, dat in de jaren vóór 1855 gedeeltelijk verbrand was, te herstellen. In de kerk werd daarom afgekondigd dat de kruisherer Severijns en Damman een collecte zouden houden in de Bosstraat en "Iedereen wordt vriendelijk verzocht uit eerbied voor den godsdienst daartoe, volgens zijn vermogen milddadig bij te dragen."¹⁸

Dat de kruisherkerk het statuut van hulpkerk van de parochie genoot, was zonder meer een grote meevaller. De inkomsten zouden immers groter zijn, omwille van de pastorale bedieningen en de grotere schare gelovigen. Wel kon niemand in de Bosstraatkerk zijn Pasen houden.¹⁹ Maar op 7 april 1856 gaf de bisschop van Luik toestemming om jaarlijks in de Bosstraatkerk het veertigengebed met aflat te houden.²⁰ Op 8 november 1856 stond de bisschop de uitstelling-in-monstrans toe op bepaalde dagen²¹ en op 3 december 1858 stond hij de uitstelling-in-monstrans in ciborie toe tijdens het

octaaf van Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen.²² De bisschop van Luik stond op 27 februari 1861 tevens toe elke donderdag Mis en Lof ter ere van het H.Sacrament te zingen met uitstalling-in-ciborie.²³ Het hoofdaltaar van de kerk werd op 18 december 1857 door Paus Pius IX voor altijd geprivilegieerd.²⁴ Op 8 december 1861 werd de kruisweg canoniek opgericht. De kruiswegstaties werden aangebracht in de gang naast de kerk.²⁵ In 1857 vervaardigde beeldhouwer H. Daensen van Maaseik een nieuw beeld van de H.Odilia en plaatste dat in het klein altaar. Missen ter ere van de H.Odilia en verering van de relikwieën werden vanaf oktober 1855 regelmatig aangekondigd²⁶ en op vrijdag lazen de kruisheren mis ter ere van het H.Kruis.²⁷ Ofschoon de kruisherenkerk de diensten in de parochiekerk niet mocht hinderen, werd er in de Bosstraatkerk toch een omvangrijke liturgische kalender afgewerkt. Om de diensten stijlvol te laten verlopen werd vanaf 1855 reeds een koster, Jacques Op 't Endt aangeworven. Deze verdiende 10 BEF per maand.²⁸ De misdienaars daarentegen kregen 0,02 BEF per gediende mis.²⁹

Al vlug na de heropening van de Bosstraatkerk werden de hoogmissen opgeluisterd door een zangkoor.³⁰ Een orgel was er echter niet, " de orgelkast stond daar, beroofd van zijn instrument. Langen tijd heeft men moeten zingen, lof en mis zonder orgel noch harmonium begeleiding. Om te zingen als voorzanger was meerdere jaren getrouwd de heer apotheker Fayn. Het eerste harmonium is gekomen van den heer dokter Stiels. Later kwam met M. Bouman een grotere en eindelijk het orgel."³¹

Met de aankoop van de kruisherenkerk in de Bosstraat en van de kloostergrond in de Pelsersstraat overschreed De Bruijn ruimschoots zijn gebudgetteerde

vermogen en zonder de welgekomen hulp van de magister-generaal zou hij zeker in een lastig parket zijn beland.³² De kerk in de Bosstraat, een zeer dure aankoop, kwam in zijn bezit in hetzelfde jaar, waarin de nieuwe kloosterbouw in Sint-Agatha bijna voltooid was.³³ Toch kwam de orde ruimschoots met geld over de brug: voor de aankoop van het huis in de Bosstraat betaalde zij 5.375 BEF en voor de kerk 800 BEF.³⁴ Kort daarop steunde de orde het klooster van Maaseik opnieuw: 4326,76 BEF voor het openen van de kerk, voor het huren van het klooster en voor het openen van het college; 6175,00 BEF voor het kopen van een huis, het inrichten van de kerk en het aflossen van intresten.³⁵ Ongetwijfeld was apotheker Dreissens, van wie De Bruijn de uitvoerder van zijn testament werd, de grootste weldoener van het klooster in de aanvangsjaren.³⁶ In 1859 leende De Bruijn 2450 BEF bij de ursulinen in Maaseik en een jaar later nog eens 500 BEF.³⁷ Vermelden we tenslotte dat één van de eerste leerlingen van het college M.H. Rutten was, de latere bisschop van Luik. Hij verliet het college in 1859.

- 1 Arch.Diest, 06.1.38, Kroniek prior G. Van der Weijst, pp.98-99
Het huurhuis aan de Grote Kerkstraat, dat de kruisheren bewoonden, werd veel te klein. Daarom kocht men op 1 oktober 1855 een huis aan in de Bosstraat, recht tegenover (het hoogaltaar van) de kruisherenkerk. Op 12 juli 1856 huurde prior de Bruijn een schuur in de Pelsersstraat, waar de klassen van het college voorlopig konden worden ondergebracht.
- 2 M.B.HANSON, Het kruisherenklooster te Maaseik: het eerste vernederlandsche college in Vlaams-België. in: Clairlieu, jg.43, 1985, pp.18. J.M.DE LEPPER, De Latijnse Scholen in Noord-Brabant in de negentiende eeuw. in: Brabantia, 1954, III, pp.241-288
- 3 Arch.K.MSK., V.M.1.16, p.2
Op 26 oktober 1856 noteerde De Bruijn kosten van een reis door België. Hij was op zoek gegaan naar een leraar Frans en ook had hij de orde bekend willen maken. Kostprijs: 80 BEF. Arch.K.MSK., V.A.2.3, p.18
In 1857 ontving Thomas een wedde van 200 BEF, vanaf 1858 300 BEF. Arch.K.MSK., V.A.2.2, pp.20-21
P. Thomas werd in maart 1861 professor benoemd aan de Leuvense universiteit. In Maaseik werden zijn lessen overgenomen door Th. Bouman. Arch.K.MSK., V.A.2.2

- 4 Op 12 juli 1855 bracht De Bruijn 211,64 BEF mee van het groot-seminarie van Haren om 200 missen te lezen. Op 17 augustus 1855 stuurde procurator De Vlam van Sint-Agatha hem 50 BEF. Diezelfde dag ontving De Bruijn de opdracht van het groot-seminarie van Haren om 100 missen te lezen en ontving 105,32 BEF. In september 1855 ontving De Bruijn 211,64 BEF voor missen, gesticht in Uden en 596,56 BEF voor misintenties van de magister-generaal. In november 1855 betaalde het seminarie van Haren 179,29 BEF voor 120 missen. In december 1855 bestelde de magister-generaal missen voor een bedrag van 312, 21 BEF en bracht confrater Kuipers 183,00 BEF binnen voor misintenties uit Veghel. Arch.K.MSK., V.M.5.1, pp.1-2
- 5 Tot 26 oktober 1856 woonden de kruisheren in een huis van de heer Naus, tegenover de parochiekerk, voormalige eigendom van prior-generaal Reynders. Daarna verhuisden zij naar een burgerhuis in de Bosstraat. Arch.K.MSK., V.A.2(2) en V.K.1.1, p.18v.

Voor de aankoop van dit huis in de Bosstraat ontving De Bruijn van procurator De Vlam van Sint-Agatha 10.793, 65 BEF. Op 11 november 1855 voegde magister-generaal Van den Wijmelenberg daar nog een bedrag van 500 gulden aan toe. Arch.Sint-Agatha, nr.231, 1-2

Prior De Bruyn stelde een Memorie van Inkomsten 1855 - 1865 en een Memorie van Uitgaven 1855 - 1865 op. Arch.K.MSK., V.M.5.1 - 2
Daarin kunnen wij lezen, dat de prior een bedrag van 1.693 BEF ontving van de magister-generaal als uitzet.

Als eerste uitgaven vinden we:
- reissgeld voor prior en broeder Jan met alle goederen van Uden naar Maaseik over Lozen 23,20 F
- invoerrechten in Lozen 18,33 F
- reissgeld Uden -Kaulille met bagage 19,30 F
- twee karren en één ruitjui naar Lozen 36,00 F
Bij de uitgaven van de eerste weken vinden we o.a.
- voor zeven dekens 38,00 F
- voor 2 ledikanten en 6 tafeltjes 39,50 F
- voor 2 ledikanten 24,00 F
- 12 stoelen 32,00 F
- huusraad, keukengerief, enz. 149,73 F
- een grote kuip 07,00 F
- 2 tafeldekels voor de logeerkamer 04,20 F
- 4 manden 01,44 F
- 2 paraplu's voor de gemeenteit
- nog twee ledikanten

De kruisheren kregen ook giften. Zo bijvoorbeeld kregen zij op 8 augustus 1855 zes stoelen en een tafel ten geschenke. Arch.K.MSK., V.M.5(2), p.1v.

- 6 De eerste post die De Bruijn in zijn " Memorie van ontvangsten der kerk " optekende was: " schaal van 15 - 17 juli 4,44 fr. " Arch.K.MSK., V.K.3
- 7 Prior De Bruijn kocht daarenboven o.a. een ingebonden missaal, zes glazen ampullen, een koperen wieroksvat, een koperen godslamp, een kelk, een ciborie en twee hulpbiechtstoelen. A.WIEERS & TH.BIK, Het klooster en college der Kruisheren in de laatste honderd jaar, p.225; Arch.K.MSK., V.M.5 (2)
- 8 Arch.K.MSK., V.A.2(2)
De leerlingen van het college kregen tot 1857 een stoel op het koor. Daarna gingen zij naar de mis in de collegekapel. Arch.K.MSK., V.A.2 (2). Deze kapel werd in gebruik genomen vanaf 29 september

1857. C.R.HERMANS, Annales, dl.III, pp.763 - 764
Het reglement uit 1856 luidde als volgt:
" 1. De verpachting geschied voor één jaar, te weten, van 3 Maart 1856 tot en met 3 Maart 1857, en zal elk jaar worden vernieuwd.
2. Er worden niets dan stoelen in deze kerk toegelaten.
3. Ieder kan eenen niet genummerden of naamlozen stoel nemen tegen betaling van 2 centiemen voor iederen keer dat men er in de kerk gebruik van maakt. Deze moeten dadelijk betaald worden.
4. Tegen betaling van vijf francs s'jaars kan men eenen stoel der kerk pachten, die eenen vasten nummer en vaste plaats heeft.
5. Die zijnen eigen stoel in de kerk wil plaatsen betaald vijf francs per jaar, en moet 1ste dezelfde kleur hebben als de kerkstoelen en 2de van boven met den naam van den eigenaar geteekend zijn.
6. Elk half jaar zal het geld der verpachte stoelen worden opgehaald te weten 2,50 fr.
7. De banken zijn tot kosteloos gebruik der armen. " Arch.K.MSK., V.K.1.1, p.11r-v.

Op 18 april 1861 liet De Bruijn afkondigen: " Er worden veele klagen gedaan over de kerkstoeltjes. Er zijn personen die onbeschaamd genoeg zijn van op verhuurde stoelen te gaan zitten, en zoo de eigenaars beletten van hunne stoelen te gebruiken, die zij gehuurd hebben en betalen. Alleen personen van hetzelfde huisgezin mogen de hun verhuurde stoelen gebruiken, en geene andere personen. De anderen die er nog op gaan zitten, loopen gevaar van er afgezet te worden, en moeten in elk geval door den broeder genoodzaakt worden den cent te betalen. " Arch.K.MSK., V.K.1.1., p.75r.

- 9 Arch.K.MSK., V.K.3
- 10 Arch.K.MSK., V.K.1.1., pp. 5 r.-v. - 6 r.-v.
De Bruyn was juist op reis naar Luik om er de bisschop te bedanken voor de vestiging. A.WIEERS & Th.BIK, Het klooster en college der Kruisheren in de laatste honderd jaar, p.226
Een uitvoerige beschrijving van de diefstal en van de vermoedelijke dader werd in 1909 gegeven door priester F. Gilissen in zijn relaas over de komst van de kruisheren naar Maaseik in 1955. Arch.K.MSK., V.M.1.16, pp.2-3
- 11 In 1797 geraakte ze niet verkocht. Later werd ze, toen de parochiekerk zelf bouwvallig was, een tijdlang als hulpkerk van de parochie gebruikt. Maar toen de kruisheren naar Maaseik terugkeerden, was ze al geruime tijd gesloten.
- 12 Arch.K.MSK., V.G.3.1a Dit gebeurde na een gunstig advies van de gemeenteraad, d.d. 1 oktober 1855, van het bisdom, d.d. 13 oktober 1855 en van de Bestendige Deputatie van de provincie Limburg op 21 december 1855. Nadat de Commissie van Monumenten op 13 februari 1856 een gunstig advies uitbracht, gaf koning Leopold I op 22 februari 1856, tijdens zijn verblijf te Windsor zijn toestemming. Op 22 maart 1856 verscheen het Koninklijk Besluit, waarin instemming betuigd werd met de aankoop van de kerk door De Bruijn, Kuipers en Mutsaers. Arch.K.MSK., V.G.1.1; C.R.HERMANS, Annales, dl.III, p.676
- 13 Arch.K.MSK., V.G.3.1a en V.A.1.18; C.R.HERMANS, Annales, dl.III, pp.682 - 684
- 14 Arch.K.MSK., V.K.1.1., p.1
- 15 Arch.K.MSK., V.K.1(1), pp.1-2, 3r.
Vanaf 13.04.1856 werden missen gelezen om 5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00 en 8.00 uur. Arch.K.MSK., V.K.1(1), p.12v.
- 16 Enkele voorbeelden volstaan. Op 4 september 1855 droegen zij 30 missen over aan de deken van Maaseik. Arch.K.MSK., V.M.5.2, p.2r. Op 26 mei

1856 droegen zij 27 missen over aan kapelaan Dreessen van Kinrooi. Arch.K.MSK., V.M.5.2, p.9v. Op 29 mei droegen zij 30 misintenties over aan de deken van Maaseik, op 31 mei 5 intenties aan kapelaan Reinders en op 24 juni 15 intenties aan kapelaan Dreessen. Arch.K.MSK., V.M.5(2), p.10r.

- 17 De restauratiewerken werden beschreven in: **A.WIEERS & Th.BIK**, *Het klooster en college der Kruissheren in de laatste honderd jaar*, pp. 227 - 228. Er kwamen twee nieuwe zijaltaren in de stijl van het hoogaltaar. Ze droegen in de top een medaillon. Op het medaillon boven het Sint-Jozefaltaar stond het wapen van Van den Wijmelenberg. Op het medaillon boven het Maria-altaar bevond zich een schild met een combinatie van een Mariabeeld, het wapen van Maaseik en het wapen van Van den Wijmelenberg. Er kwamen ook twee nieuwe biechtstoelen bij. Het priesterkoor werd verfraaid met de beelden van de twaalf apostelen. Deze beelden werden vervaardigd door een Maaseikse beeldhouwer, Dounze, die ook een beeld van de heilige Odilia maakte. Arch.K.MSK., V.K.1.1, p.17v. (27.09.1856). Hij ontving voor zijn arbeid 100 BEF. Broeder Gerrit Houtmans verbleef een tijdje in Maaseik om schilderwerken uit te voeren: hoofdaltaar, priesterkoor en Maria-altaar. Op het einde van de gang langs de kerk bevond zich het zogenaamde "prison". Dit laatste stuk kloostergang van het voormalige kruissherenklooster met de verdieping er boven, was eertijds door de rijkswacht ingericht als gevangenis. Nu deed het echter geen dienst meer. Op 8 juli 1858 kon prior De Bruijn dit stuk gang kopen voor 277,20 BEF, beschrijvingskosten inbegrepen. Arch.K.MSK., V.G.1.3, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18. Een toegang vanuit de Pelsersstraat naar de kerk was er niet. Wel kwamen mensen door de poort van de hoeve Severijns, langs de sacristie in de gang naast de kerk. In 1862 kochten de kruissheren voor 360 F een strook grond van 2 meter breed vanaf de Pelsersstraat naar de kloostergang.
- 18 Arch.K.MSK., V.K.1.1, p.87 r-v.

Om aan geld te geraken had de gemeente aan de magister-generaal toestemming gevraagd om het schilderij van het hoogaltaar te mogen verkopen (brief van C. De Bruijn aan Van den Wijmelenberg, 20.08.1856). Dit schilderij stelde de Heiland aan het Kruis met Maria Magdalena voor. Met de opbrengst wilde men een ander schilderij, een orgel en ornamenten kopen. Ook wilde men het altaar restaureren. Van den Wijmelenberg stemde toe. Daarna legde De Bruijn contacten met de Commissie van Monumenten en voerde een drukke correspondentie, die tot in de jaren 1862-1864 bleef duren. Het slot van het liedje luidde dat het schilderij niet verkocht werd. Arch.K.MSK., V.G.4 (2 t/m 6); Arch.K.MSK., V.A.I., 55-56 en 71.

19 Arch.K.MSK., V.K.1.1., pp.11v. - 12r.

20 Arch.K.MSK., V.A.I (7), V.E.1.2. Dit veertig urengebed moest plaats vinden met Pinksteren en de twee daarop volgende dagen. Ook alle andere veertig urengebeden volgens de eigen statuten van het bisdom mochten in de Sint-Jacobs kerk worden ingericht. Tenslotte kregen de kruissheren ook toelating om gedurende aanbidding te houden op het feest van het H.Sacrament, een recht dat reeds op 3 juni 1846 door Mgr. van Bommel verleend werd aan de Sint-Jacobskerk. In het kloosterarchief wordt een " Register der aanbidding tijdens het veertig-uren-gebed en van die der Gedurige Aanbidding sedert 7 april 1856 " bewaard. Het bevindt zich tussen de archiefstukken

van de broederschap van Kevelaar. Arch.K.MSK., VI.E.1

- 21 Arch.K.MSK., V.E.1.3 en V.A.I (20) De uitstelling van het H.Sacrament mocht plaats vinden op de volgende feestdagen: Sint-Jacobus de Meerdere, Kruisvinding, Kruisverheffing, Sint-Augustinus, H.Odilia (twee dagen tijdens het octaaf), bij gelegenheid van de professie van kruissheren, missen van de H.Geest (waarvan één in het college).
- 22 Arch.K.MSK., V.E.1.4 ; Arch.K.MSK., V.A.1., 28; uitstelling tijdens de solemnele mis en in de gezongen vespers
- Op 23 februari 1869 verkreeg prior A.A.Van den Heuvel de faculteit om het scapulier van O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen te wijden en op te leggen. Arch.K.MSK., V.J.4.5
- 23 Arch.K.MSK., V.E.1.5 ; Arch.K.MSK., V.A.1., 45 - 46
- 24 Arch.K.MSK., V.B.2
- 25 Arch.K.MSK., V.A.2(2)
- 26 Arch.K.MSK., V.K.1.1, pp. 3v. en 27r
- 27 Arch.K.MSK., V.K.1.1, p.10v.
- 28 Arch.K.MSK., V.M.5.2; Op 't Endt woonde Bosstraat nr.3 en werd reeds in 1855 aangesteld. Arch.K.MSK., V.A.2 (3), pp.16 en 19

- 29 Arch.K.MSK., V.A.2 (3), p.16
- 30 Arch.K.MSK., V.K.1.1, p.56r. Op 12 februari 1866 werd andermaal een Caecilia-koor opgericht. Arch.K.MSK., V.A.2(2). Uit de rekeningen van het klooster blijkt, dat dit koor regelmatig een glas dronk (wijn, bier, cognac), dat er getraceerd werd op sigaren, koekjes en broodjes. De inkomsten van het koor werden bekomen via giften en een collecteschaal die op het doksaal stond. Arch.K.MSK., V.K.9(1), passim
- 31 Arch.K.MSK., V.M.1.16, p.5
- 32 A.WIEERS & Th.BIK, *Het klooster en college der Kruissheren in de laatste honderd jaar*, p.254
- 33 Arch.Diest, 06.1.38, *Kroniek Prior G. Van der Weijst*, p.99
- 34 Arch.K.MSK., V.M.5.1, p.4
- 35 Arch.K.MSK., V.M.5.1, p.11v.
- 36 C.W.A.DE BRUIJN, *Codex Diplomatum*, p.41 r-v. Als uitvoerder van het testament van Dreissens schonk De Bruijn op 24 oktober 1864 een kapitaal van 9.000 BEF aan het armbestuur van Maaseik. Het doel van deze gift was de oprichting van een ziekenhuis. Namens het armbestuur aanvaardden Louis Nagels, Henri van der Donck en Jan Matthijn Binje de schenking. Arch.K.MSK., V.A.I.nrs. 67 en 69.

Dreissens vermaakte bovendien op 27.03.1863 een bedrag 8.088,88 BEF aan de kruissheren van Maaseik. In rijn verlangde hij dat na zijn dood iedere maand een mis zou worden gelezen voor zijn zieleheil en dat van zijn ouders, "welke evengenoemde som op bevel van den Hoogwaardigsten Heere Henricus van den Wijmelenberg, Generaal der Kruissheren-Orde, is bestemd en aangewend tot algemeen nut en belang derzelfde orde." C.W.A.DE BRUIJN, *Codex Diplomatum*, p.41v. - 42 r.(Arch.K.MSK., V.A.I.nr.62)

- 37 Arch.K.MSK., V.A.2.3, p.8

Toponymisch praatje

Nog over Maaseiker Brouwerijen

Martin Boonen

Op ons artikel over de vroegere Maaseiker brouwerijen in nummer 3 van jaargang 1997 ontvingen we enkele reacties die we onze lezers niet kunnen onthouden. Het was Mevrouw *Simone Swartenbroekx* uit Zaventem die ons attendeerde op een schromelijke vergissing op bladzijde 16, waarin sprake is van Jacques Hendrix. Wij laten hier de rechtzetting van Mevrouw Swartenbroekx - waarvoor onze dank - letterlijk volgen.

"Bedoelde brouwmeester was mijn overgrootvader Jacobus Hendrix, geboren te en afkomstig van Horn. Hij huwde te Maaseik op 6 oktober 1863 met Helena Fabrij, later Fabry.

De jongste zoon van Jacobus Hendrix-Fabry was Jacques Hendrix (Maaseik 1876-1964) en deze huwde op 20 mei 1905 te Maaseik met Catharina Kraewinkels.

Zij waren de ouders van dokter Jos Hendrix, René, Isabelle en Mimien."

Tot daar de correctie op de gemaakte blunders.

Van de Heer *Rik Nulens* ontvingen wij enkele interessante kopies van briefhoofden van de vermelde brouwerijen, die wij hieronder afdrucken.

Brouwerij & Moutèrij

M^o ... Debet

AAN

Hub. Van der Zijl-Van Laer

voor levering als volgt:

Maeseyck, den 30 / 1906

1906

Maeseyck - Druk. P. Van Veenkerck Bree.

32

De Vlaamse Regering heeft van de stedelijke vernieuwing een van haar topprioriteiten gemaakt. In de strijd tegen het verval en de verloederung van de steden moeten er maatregelen getroffen worden om de vitaliteit van de steden en achtergestelde buurten te herstellen.

Economisch initiatief moet opnieuw op maat van de stad gestimuleerd worden. Het verleden toont aan dat de welvaart van een stad nauw verbonden is met de economische activiteit en de werkgelegenheid in de stad. De laatste 15 jaar wijken handelszaken uit naar locaties gelegen buiten het centrum. Daardoor neemt de economische activiteit in de steden af en is de levensvatbaarheid bedreigd. Ook Maeseik ontsnapt niet aan de economische realiteit.

Uit recente onderzoeken blijkt dat de koopbinding in Maeseik voor de shopping-goederen de laatste 10 jaar met 40 % is gedaald. De belangrijkste dreiging komt van de handelscentra van steden en gemeenten in de omgeving waaraan we veel klandizie hebben verloren.

Toch blijkt uit de analyse van de aanbodzijde en de vraagzijde dat Maeseik een koopcentrum met mogelijkheden is. Het imago en de uitstraling van Maeseik bieden meer kansen dan die nu benut worden. Het handelscentrum is aantrekkelijk en goed bereikbaar. De aanwezigheid van vele cultuur-historische gebouwen geeft een plezierig, Bourgondisch, karakter aan het centrum.

Het handelsapparaat heeft een goed maar te beperkt aanbod dat de laatste jaren niet werd vergroot. Daardoor vertraagt de voortgang van het economisch proces.

Door een versterking van het handelscentrum moeten de verloren klanten uit de Vlaamse regio teruggehaald worden. De oriëntatie zal nog meer op Nederlandse en Duitse klanten gericht moeten zijn.

Het Mercurius-project als ondersteuning van de handel en wandel in Maeseik.

Jan Deckers. 33

De doelstelling voor Maeseik is de herovering van zijn positie als regionaal winkelcentrum in de ruime zin.

De Vlaamse Regering is van mening dat er een positief initiatief moet geplaatst worden ter versterking van de uitbouw van de commerciële centra in de binnensteden.

Hiervoor werd *Het Mercurius-project* in het leven geroepen.

De doelstellingen zijn:

- Lokale besturen stimuleren om een toekomstvisie uit te werken voor het handelsapparaat.
- Bestaande centra aantrekkelijker maken waardoor de handelsactiviteit versterkt wordt.
- Verplaatsingen van commerciële centra naar open ruimten buiten de steden en kerngemeenten afremmen.
- Verkommerde handelscentra nieuw leven inblazen en verwaarloosde panden integreren.
- Verruiming van het commercieel gebied met regionale en/of internationale uitstraling.

Het lokaal bestuur moet een strategisch-commercieel plan opstellen. De in dit plan ontwikkelde toekomstvisie moet worden omgezet in resultaatgerichte concrete projecten. Na een positieve evaluatie kan het lokale bestuur een subsidie verwerven als tussenkomst in de opmaakkosten van het plan. Er zullen slechts een beperkt aantal resultaatgerichte projecten kunnen behouden worden.

De voorbeeldprojecten moeten verder worden uitgewerkt en komen na een positieve evaluatie in aanmerking voor steunmodaliteiten.

59 steden en gemeenten, waaronder Maaseik, werden aangeschreven om een strategisch-commercieel plan op te stellen.

34

De Stad Maaseik heeft deze oproep positief beantwoord en het adviesbureau RO citta bm de opdracht gegeven om een plan op te stellen op basis van de krachtlijnen van het Mercurius-project. In een volgende uitgave zal worden ingegaan op de concrete bevindingen en voorgestelde projecten vervat in het strategisch-commercieel plan van Maaseik.

(Bronvermelding: vergadering Middenstand Maaseik)

Meer dan 100 jaar amateurtoneel in Maaseik

Wien Corstjens

Speelgroep Van Eyck, de huidige vereniging die aan vrijwilligers de gelegenheid biedt amateurtoneel op het podium te brengen, beschouwde het als een eer hieraan enige aandacht te kunnen schenken. Zij vond het tevens een plicht t.o.v. allen die voor hen waren, eindelijk eens orde op zaken te stellen vanaf het prille begin tot het rijke hedendaagse verenigingsleven van nu.

Tijdens het theaterseizoen '96-'97 zou één en ander op touw gezet worden. Het kersverse bestuur, verkozen in mei '96, zette meteen enkele pijlers uit waarmee aan dit jubileum gestalte zouden worden gegeven.

1. P. Ritzen ontwierp een nieuw logo waarmee de op til zijnde gebeurtenissen onder de aandacht van het Maaseiker publiek zouden worden gebracht.
2. Meteen werd een "werkgroep historiek" opgericht, die gedurende maanden historisch opzoekingswerk verrichtte. De werkgroep bestond uit mevr. M. Hendrix, mevr. H. Creemers, dhr. H. Hendrix, dhr. M. Cuyckx. Aan de hand van oude brochures, affiches, inkomkaarten, interviews met

Hoofdrolspeler Jef Hoedemakers (Erik) in gesprek met "de slak", Martin Coenen (Slakkenhofuitbater).

'bejaarde ex-acteurs' zou een boek worden samengesteld. Het boek moest een eerste gepubliceerd overzicht bieden van de ontwikkeling van het georganiseerd amateurtheater in de Eikerstede. Regelmatig werd vergaderd, gepraat en vooral goede afspraken gemaakt. Een eindredacteur met ervaring, in de persoon van dhr. M. Boonen, werd aangetrokken om tot een zo goed en volledig mogelijk resultaat te komen.

3. Als jubileumproductie werd gekozen voor "Erik of het klein insectenboek" van G. Bomans in een bewerking van Jos Dom onder regie van Ward De Langhe en Nadette Beelen. Het bestuur koos voor een productie waarin zowel kinderen als volwassenen meespelen. Op die manier kon ook de afdeling jeugd van Speelgroep Van Eyck deelnemen aan het jubileum en bereikten de organisatoren een zo groot mogelijke respons bij het Maaseiker publiek. Een productie met zulke omvang is slechts mogelijk als iedereen van de 50 leden tellende vereniging meedoet. Monique Menten bouwde met haar ploeg naasters een verzameling aan insectenkledij op, de wesp nog schoner dan de vlinder, enz... Het decorontwerp kwam in handen van Wim Segers en Rita

Westhovens en werd traditiegetrouw door onze technische ploeg uitgevoerd onder leiding van Tjeu Ubben. Voor de gelegenheid nam onze penningmeester, Jan Deckers, de productieleiding op zich.

4. Voor de gelegenheid werd een insectenknutselwedstrijd uitgeschreven voor de lagere en kleuterscholen van Maaseik en omstreken. De mooiste werken werden niet alleen beloond maar met het ganse resultaat werd de foyer van het Cultureel Centrum Achterolmen en de ingang naar de zaal versierd zodat de toeschouwers in de stemming kwamen voor het prachtige theaterstuk.
5. In de kelder verdieping werd een tentoonstelling opgebouwd. Aan de wanden en in glazen kasten werden antiekwaardevolle resten uit het verleden te kijk gelegd. Ook oude hoeden, kleren en andere attributen waren eens van dicht bij te zien voor de leek. Affiches met gewaagde titels werden zelfs achter een gordijntje gehangen zodat de bezoeker van de tentoonstelling zelf het doek kon ophalen.

Dit alles zou werkelijkheid worden op vrijdag 14 november 1997 om 20.00 u in het CC Achterolmen.

35

Jef Hoedemakers en Nathalie Pécriaux, respectievelijk "Erik" en "de Kakkerlak".

36

Bijkomende sfeermakers zoals het versieren van de luifel boven de trappen van het CC door dhr. S. Maes en L. Leen en prachtige insecten in het gras door kunstenaar L. Camps, droegen bij tot een bijzonder feestgebeuren.

Vanzelfsprekend was er onder alle betrokkenen *enige spanning merkbaar*. Het jubileumboek (lay-out P. Ritzen) werd gratis gegeven aan alle bezoekers van de jubileumvoorstelling en kon op enorme bijval en waardering rekenen.

Enkele genodigden zoals dhr. F. Konings en dhr. C. Baeten, respectievelijk nationaal en provinciaal voorzitter van het NVKT, dhr. W. Janssens, schepen van cultuur van de stad Maaseik, konden als gasten verwelkomd worden door de

voorzitter van Speelgroep Van Eyck. In zijn toespraak dankte hij iedereen die tot de totstandkoming van deze viering had bijgedragen. Ook werd aangehaald dat het voor de amateurgezelschappen

steeds moeilijker wordt om met de gevestigde beroepsgezelschappen te wedijveren. Het feit dat de amateurs regelmatig een beroep doen op de hulp van zelfstandige ondernemers ligt dan ook voor de hand. Dat die professionele deskundigheid meestal gratis ter beschikking wordt gesteld van de amateurs, verdient alle lof en waardering.

Het werd een puike première. Natuurlijk was enige stress bij de acteurs merkbaar

doch het uitbundig applaus na de voorstelling maakte alles goed. De genodigden van het NVKT drukten na de voorstelling hun waardering uit en dhr. C. Baeten overhandigde aan Speelgroep Van Eyck een provinciale oorkonde. Een gezellige

receptie, gesponsord door het stadsbestuur, volgde in de tentoonstellingsruimte waar dhr. W. Janssens ons vergastte op een gezellige toespraak in ons sappig Maaseikers.

Peter Ritzen en Jef Hoemaekers, nl. "de Vlinder" en "Erik" in een dichterlijke trance.

In de 17e en 18e eeuw moest de stad ieder jaar een hele reeks "uitgeldende" jaarguldens betalen. Dit was vaak niet gemakkelijk, aangezien men dikwijls moeite had om met de stadskas rond te komen.

De stadssecretaris L. Craeghs noteerde destijds uit een ouder statutenregister de volgende lijst van de te betalen "jaarguldens", zoals opgesteld in 1609, maar die ook nog in 1766 moesten betaald worden.

De schrijfwijze van de persoons- of plaatsnamen hebben we behouden, doch die van de betaaldata en van de muntspeciën hebben we aangepast.

- Leonart Kreeckers - dat vroeger Leonart Voeten was - op St Andreasdag 5 zonnekronen en 5 Philipsgulden.
- Het "seminarium van Ruremonde" - de "minnebroeders van Ruremonde" - op St. Andreas, 5 goudgulden.
- De Kerk van Aecken (Aken) - Op St. Andreas, 15 goudgulden. Deze rente werd in 1679 afgelost door de burgemeesters Smets en Broeckmuelen.
- Het klooster van "Godts weerd tot Ruremonde", op St. Andreas, 15 goudgulden.
- Hetzelfde klooster op 10 april, 8 goudgulden en 1 oord, de goudgulden gerekend aan 1 rijder.
- Het zelfde klooster op Maria Hemelvaart, 8 goudgulden en 1 oord te rekenen als voors.
- De kerk op "ten nieuwen hoff tot Ruremonde, op St. Andreas, 6 Roermondse gulden die met 3 gulden betaald worden.
- Aan de "in geen huys erffgenamen tot Venlo", op St. Lucie, 30 Venlose gulden. Nu aen Elisabeth Vogelsanck, tot betalen in Venloos geld met (*niet ingevuld*).
- Lambrecht en Meester Mathys Lupsen, dat placht te zijn Jan Lupsen en Mathijs Bex, op oudejaarsavond, 5 goudgulden.
- De "cruysbroeders van Ruremonde" op lichtmis, 25 en 1/2 Hornse gulden. *nota: op 12-5-1660 werd deze rente verhoogd en moest betaald worden met 32 gulden. (De schrijver voegt erbij: "siet in den register met een witte convertuer in de 5e lade fol. 93", maar dat kunnen we spijtig genoeg niet!)*
- De erfgenamen van Dionysen van Sutendael zal, op lichtmis, 100 gulden.
- De uitvoerders van het testament van Martten Offermans, 100 gulden, een helft op allerheiligen en een helft op 1 mei.
- Aan dezelfde uitvoerders, een helft op lichtmis en een helft op 1 augustus
- Henri Mauwet, dat placht te zijn Herman Andrea, op Lichtmis 25 gulden 5 stuivers.
- De erfgenamen van Johannes Puteo, op Allerheiligen 22 gulden.
- Aan dezelfde op kerstdag, 45 gulden.
- Aan dezelfde op lichtmis, 28 gulden.
- Aan dezelfde, dat vroeger was Anna Proveners, op Kerstmis 40 gulden.
- Matthijs Nessels, dat vroeger was Simon van Papenhoven, op onnozele kinderdag (*bedrag niet ingevuld*).

Jaarguldens ten laste van de stad Maaseik in 1766.

Marcel Hendrickx 37

- De erfgenamen van Meester Jan Witten, op lichtmis, 50 gulden.
- Aan Elisabeth Hoefs weduwe van Dyrick Puytlinckx, lichtmis, 100 gulden Antwerps of Brabants geld.
- Godart Bijl van Venlo, op het octaaf van Pasen, 20 Venlose gulden te betalen met (*niet ingevuld*).
- De erfgenamen van Rombolt Hoeffslegers van Venlo, op Pasen 6 goudgulden.
- Herman Nessels, dat placht te zijn Peter Noetstock, op Pinksteren, 40 Hornse gulden.
- De erfgenamen van Sophien Meys, op Sint Johannes Baptist 80 gulden.
- De erfgenamen van Marien van Roede, op St. Johan Baptist, 60 gulden.
- Dezelfden erfgenamen, op St. Johan Baptist, 60 gulden.
- De erfgenamen van Silleken Tessers, op S. Joh. Bapt. 30 gulden.
- De kerkfabriek van Maaseik op S. Joh. Bapt. 5 goudgulden.
- Aan het "Sinte Agneten convent", op Joh. Bapt., 5 goudgulden.
- Aan Leonard Pijlmans, dat placht te zijn Thilman van Nederhoven en vroeger was Mathijs van Tongerlo, op St. Joh. Bapt., het derde deel van 13 angelotten.
- Aan Mathijs van Wenthuisen een derde deel van de voorss. 13 angelotten.
- Aan "die presentmeyster van Thoer", het ander deel van de voorss. 13 angelotten.
- Aan de erfgenamen van Johann Lupsen zal., op Pasen 15 goudgulden.
- Aan de erfgenamen van Margareten Soerenhoeffs tot Collen (*Keulen*), op Joh. Bapt., 100 gulden Brab. geld.
- Aan de testamentuitvoerders van Arnoldts van Bockholt, 100 gulden, de eene helft in juni en de andere helft op 8 sept.
- Aan Elisabeth Hoeffs, dat vroeger was Dionijs van Sutendael, op Pinksteren, 62 en 1/2 rijksdaalder.
- Aan Heer Bernart Angeli, op Pinksteren 60 gulden.
- Aan den heer van Hunsbroeck, dat placht te zijn Elisabeth van Bockholt, op 14 sept., 50 gulden.
- Aan de weduwe van Bertho, dat placht te zijn Gereth Michiels, in mei, 120 gulden Brabants geld.
- Aan Christopheren Puytlinck, op Andreas, 61 gulden 2 stuivers.
- Aan dezelfde, op Pasen, 33 gulden 6 stuivers.
- Aan Johan Vogels, op 1 okt., 27 gulden 16 1/2 stuivers.
- Aan dezelfde, op 8 febr., 55 gulden 11 stuivers.
- Aan Elisabeth Hoeffs, in sept., 83 (*gulden*) en 6 1/2 stuivers.
- "In onses genedichtsten heeren cens van den huysbongart", op Kerstmis, 6 gulden.
- Nog van "Sinte Catharinen grient", 6 gulden.
- Op 13 juni 1636 is burgemeester Crol gegicht in 24 gulden, eerst vallend op St. Servaas dag 1637.
- Op 30 juli 1636 is burgemeester Crol nog gegicht een rente van 120 gulden, eerst vallende op St. Jacob Mathijs 1637.

Maaseik weet zijn historische stadskern deskundig te restaureren en functioneel in te passen in deze tijd. Een zoveelste overtuigend voorbeeld is heel zeker de restauratie van het pand "Den Regenboeghe" in de Bosstraat nummer 24. Naar aanleiding van de officiële opening van dit majestueuze huis en de grote "Kloostertuin", schreef MARTIN BOONEN in een prachtig verzorgde brochure het verhaal van dit pand en zijn bewoners. Niet alleen de haast professionele aanpak van de officiële openingsplechtigheid, doch ook de prachtige foto's van Jackie Vancleef verdienen waardering en bewondering. In "Den Regenboeghe" woonden beroemde Maaseiker "families als Malders, Gelders en Stiels, die de geschiedenis van onze stad ingrijpend bepaalden. Bij de restauratiewerken deed men unieke vondsten o.a. buiten 40 munten een drie-orenkruid met in reliëf het Maaseiker wapen. Een eeuwenoud, historisch pand werd door de familie Corstjens in zijn volle glorie hersteld. De eigentijdse functie werd ingevuld met winkels, kantoren en een achterbouw (= koffieshop) vakkundig ingeplant in de voormalige kloostertuin. Al deze informatie en nog veel meer boeiends leest u best zelf in de zoveelste, uitstekende historische studie van ereleraar aan het H.-Kruiscollege, Martin Boonen. Besteladres: Maaseiker Documentatie-centrum, Eikerstraat, Maaseik.

Speelgroep Van Eyck vierde groots en kunstvol meer dan een eeuw amateurtoneel in Maaseik met een schitterend en stijlvol feestprogramma. Eerst was er de geslaagde opvoering van "Erik of het klein insectenboek" in bewerking van Jos Dorn. De regie van deze massaproductie was in handen van Ward Delanghe en Nadette Beelen. Er werd ook aan historische informatie gedacht via een overzichtstentoonstelling en een sublieme programma-

Maaseikenaren publiceren..

Jaak Bergers 39

brochure met een overzicht van meer dan 100 jaar amateurtoneel in Maaseik. Allerlei documenten maar vooral honderden foto's maken de drie hoofdstukken: 1. Toneel in het 17de-eeuwse Maaseik, 2. Het Maaseiker Toneel tot 1952 en 3. Het Maaseiker Toneel van 1952 tot 1997 tot een echt boeiend lees- en kijkboek van 108 blz. De teksten worden afgewisseld door korte tussendoortjes gekruid met tot nu toe alleen intern bekende, typische anekdootjes. De "Groep Historiek":

Henriette Cremers, Mimi Hendrix, Herman Hendrix en Marcel Cuyx leverden een prachtwerk af. De eindredactie was in handen van MARTIN BOONEN. De grafische creatie was een schepping van Pieter Ritzen. Er zijn er niet velen die ooit meespeelden en zich niet minstens één keer op één der vele foto's kunnen terugvinden. Toneel was en is in Maaseik een onmisbaar fenomeen waardoor zich heel wat Maaseikenaren en anderen konden bekwamen en vermaken op een fijne manier. De brochure werd op de 5 voorstellingen gratis aangeboden en prijkt in menige boekenkast. Er zijn nog enkele exemplaren beschikbaar. Te verkrijgen op de VVV (Stadhuis). Prijs 250 fr.

MAASEIK OP HET INTERNET

Tony Van Wijck
e-mail: Tony.Vanwyck@ping.be

Al surfend ontdekten wij de prachtige site van de Maaseiker Rockgroep THE ROMANS, die te vinden is onder het URL:
<http://users.skynet.be/theromans>. Deze succesvolle groep is ook te bereiken via e-mail theromans@skynet.be

CSC-Maaseik is te vinden op het URL:
<http://users.skynet.be/csc-maaseik> (site nog in opbouw).

Het e-mailadres van de firma Segers-Westhovens is segers.westhovens@club.innet.be.

Onze burgemeester is ook al te bereiken op een e-mailadres, nl. gislain.vermassen@skynet.be.

Bert Cornelissen, zoon van dokter Cornelissen is tot einde januari bij Artsen zonder Grenzen in Armenië en heeft e-mailadres msfb@msfb.artinco.com

Het URL van onze volleybalploeg is <http://www.noliko-maaseik.be>.

Oud-Maaseikenaar Chris Kraewinkels, thans wonende in Spanje, is te bereiken op e-mailadres chris@wcostasol.es en heeft een genealogische URL, nl. <http://wcostasol.es/usr/chris/home.htm> In onze Maaseiker Stadsbibliotheek kan men tegen een betaalbare prijs surfen op het internet.

Wie signaleert ons nog Maaseiker e-mailadressen of URL's op het Internet??

De mens wordt vanaf zijn geboorte tot aan zijn dood, beïnvloed door het milieu waarin hij leeft. Deze invloed is zo sterk dat velen die, om welke reden ook, hun geboortestreek verlieten, door heimwee gedreven op latere leeftijd naar hun "heim" weerkeerden.

Zeden en gewoonten worden gemakkelijk overgenomen van de gemeenschap waartoe men behoort. Vroeger, meer dan nu, was de gemeenschap waarin men leefde ingericht op onderling dienstbetoon, waarbij men met elkaar lief en leed deelde. Deze gebruiken en gewoonten werden van generatie op generatie overgeleverd. De saamhorigheid uitte zich vooral bij de belangrijkste gebeurtenissen in een mensenleven: geboorte, huwelijk en overlijden. Hierbij stond de kerk destijds niet enkel in de letterlijke, maar ook en vooral in de figuurlijke betekenis centraal.

In enkele afleveringen willen wij de lezer laten kennismaken met vroegere gebruiken bij genoemde facetten van de samenleving zoals zij te Maaseik voorkwamen.

Van wieg tot graf.

Gebruiken te Maaseik tijdens de periode 1900 tot ca. 1950

Mathieu Daemen 41

1. Geboorte

Vroeger waren kinderen van groot belang als ouderdomsvoorziening en werkkrachten, als voortzetters van het (boeren)bedrijf, en vooral van de stam.

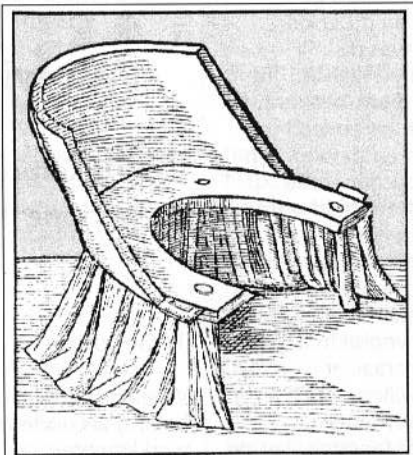
De levensomstandigheden waren verre van optimaal met als tragische realiteit kindersterfte op grote schaal. Een groot gezin genoot de achting van de familie, de gemeenschap en vooral van de kerk, die bij monde van de parochiepriester - eventueel met de hulp van de missiepredikers - tot wat meer "vurigheid" aanzette.

Familie en burendurfdn wel eens te informeren naar de trouwdag wanneer de geboorte van het eerste kind al te lang op zich liet wachten. De sociale druk was destijds zeer groot. Wanneer de ooeveaar te lang wegbleef werd de hulp van hogerhand ingeroepen. Er werd een beroep gedaan op een of andere heilige en men ging op bedevaart.

Geliefkoosde bedevaartplaatsen

waren: Scherpenheuvel en Kevelaar. Ook trok men naar O.L. Vrouw van Rust te Heppeneert of het H. Paterke van Hasselt. Gegoede dames gingen zelfs naar Lourdes om er een kaars te ontsteken. Bekend zijn de verhalen van personen wier gebed zodanig verhoord werd dat zij een aantal jaren later een tweede keer naar Lourdes reisden; ditmaal om de kaars te gaan uitblazen. Ook om een voorspoedige bevalling af te smeken of een gezonde baby te krijgen ging men ter beevaart.

Kinderloosheid werd als een onheil aangevoeld en de vrouwen leden daar fel onder. Rond alles wat met seksualiteit te maken had heerste een taboesfeer. Uitdrukkingen als "Zij is weer zover" duiden op die sfeer. Vrouwen praatten weinig over hun zwangerschap, zij trachtten ze zelfs te verbergen onder donkere schorten en mantels.

DE 'KINDSTOEL'. WAAROP DE VROUW BIJ DE BEVALLING ZAT

Terwijl echografie en/of vruchtwaterpunctie nu toelaten met bijna absolute zekerheid het geslacht van de baby te bepalen, was men vroeger aangewezen op andere middelen. Een kind dat in de moederschoot veel bewoog en stampte zou een jongen zijn. Ook wanneer de moeder er opvallend fris uitzag was er

een jongen op komst. Wanneer de moeder bruine vlekken vertoonde in het aangezicht mocht zij een meisje verwachten. Het volksgeloof wil dat de toekomstige moeder zich diende te hoeden voor plots verschrikken en voor het bezien van afzichtelijke dingen, omwille van de nadelige invloed op het kind. In Aldeneik kreeg een jonge man een aanval van epilepsie net voor de woning van een

vrouw in verwachting: de aanstaande moeder schrok hevig en bracht enige tijd later een gebrekkige zoon op de wereld. Plots verschrikken kon ook een misval tot gevolg hebben. Middelen om een mooie baby te krijgen waren het bekijken van foto's of afbeeldingen van mooie kinderen, en het bewaren van een goed humeur. Als een moeder in verwachting was bad de ganse klas waartoe haar dochter behoorde voor een goede afloop. Als alles normaal verliep deed de "wiesvrouw" (vroedvrouw) de bevalling alleen; slechts in noodgevallen kwam er een dokter bij te pas. Vroedvrouwen waren er in iedere gemeente. Zij stonden in hoog aanzien bij de bevolking.

Bekende vroedvrouwen in Maaseik waren: Maria Helena Denis-Thyssens, Elodie Creemers-Nuyts, Helena

Raedschelders-Ramaekers, Jeanne Telen-Raedschelders, Laure Thyssens, Gaby De Kerpel-Beernaerts, Angèle Raets en Josephine (Finneke) Vandersmissen-Cuyper.

Een paar maanden voor de bevalling werd de vroedvrouw besproken. Op haar aanraden ging haar beschermeling nog een paar keren op onderzoek bij de huisarts indien dit nodig mocht blijken. Zodra de eerste weeën zich aankondigden spoedde de vader, of bij afwezigheid de buurman of buurvrouw zich naar de vroedvrouw. Mevrouw Vandersmissen herinnert zich nog die keer dat een moeder in barensweeën haar man wekte om dringend hulp te halen. Slaapdronken keek de man op de klok en zei: "Het kan toch niet dat ik die vrouw om twee uur 's nachts uit haar bed moet halen". Van respect gesproken! Alle uren van de dag en de nacht moest de vroedvrouw paraat staan. Zelfs op haar trouwdag, rond tien uur 's avonds, werd Finneke in volle bruiloftstemming weggeroepen. Vier uur in de morgen wees de klok toen zij zich bij de bruiloftsgasten voegde die op haar gewacht hadden met het nodige bier en jenever.

Een andere keer werd zij midden in de nacht afgehaald door een man die haar wegens de nodige spoed verzocht achter op zijn blinkende "Harley Davidson" plaats te nemen. Het was er koud en het waaide verschrikkelijk. Tot op de bestemming in Molenbeersel had zij gebeden om toch maar heelhuids aan te komen. De volgende morgen bedankte zij de kersverse vader voor zijn vriendelijk aanbod en keerde veiligheidshalve met de bus naar Maaseik terug. Als de bevalling op kruissnelheid kwam en de moeder veel pijn leed werd er gewoonlijk een kaars ontstoken met daarop de beeltenis van Onze-Lieve-Vrouwke. Meestal wachtte de baby niet tot de gewijde kaars volledig was opgebrand. Lange tijd was de vader bij de bevalling niet aanwezig gezien dit als ongepast werd beschouwd. Later gingen

veel mannen de vroedvrouw assisteren, hetgeen zeer op prijs werd gesteld, tenminste, indien zij de nodige kalmte konden bewaren. Was dit niet het geval dan werden zij naar de keuken verwezen. Het ging er huiselijk aan toe, de vader was in de weer met water koken en koffie zetten.

Op een plaats, zo gaat mijn zegsvrouw verder, werden de broertjes en zusjes uit bed getrommeld om naar de nieuwe aanwinst te komen kijken. De spaarpot werd leeggemaakt, want ieder zijn deel bijdragen om de kostprijs te helpen betalen.

De moeder bleef negen dagen te bed. In grote- meestal boeregezinnen - kon de moeder zich die weelde niet altijd veroorloven en was zij na enkele dagen weer in de weer.

Vooraf in de gehuchten werd het gebruik van "kindjeskijken" lange tijd in ere gehouden. In Wurfeld, zoals het ook gebruikelijk was in de Kempen, liepen de buurvrouwen "met de kromme elleboog" voorop. Zij droegen in een korf: suiker, koffie, wafels, peperkoek en andere voedingswaren mee. Pas in een latere periode werden kledingstukken als geschenk aangeboden. De bezoekers werden getraakteerd op een borrel en koffie met versnaperingen. Voor elk van de thuisgebleven kinderen kregen zij een puntzakje gevuld met suikerbonen mee. Dit gebruik dateert reeds vanuit de 18de eeuw volgens de gekende volkskundige professor Top. De juiste betekenis kon hij tot op heden nog niet achterhalen. Gedurende negen dagen, soms tweemaal per dag, kwam de vroedvrouw moeder en kind verzorgen. Een kindje ter wereld brengen was telkens opnieuw een bijzondere gebeurtenis. Aan een "kindje halen" in een woonwagen bewaart mevrouw Vandersmissen de beste herinneringen. De vader was zeer behulpzaam; in de winter zorgde hij dat het lekker warm was voor de kleine, en bij de geboorte lichtte hij met een petroleumlamp bij zodat de bevalling vlot kon verlopen.

Tot enige tijd na de Eerste Wereldoorlog bevielen de meeste moeders thuis. Vanaf de bouw van het nieuwe ziekenhuis, waar men over een kraamafdeling beschikte, in tegenstelling tot het oud hospitaal, ging de thuisbevalling vrij vlug tot de geschiedenis behoren. Met spanning werd uitgekeken naar de eerste bevalling in het Sint-Jozefsziekenhuis. Het werd een wedloop tussen de echtgenote van dokter Neven die aan het ziekenhuis verbonden was en Sofie Verdonck uit Aldeneik. Het was het dochttertje van het echtpaar Grauls-Verdonck dat in Canada woonde en met verlof was in Aldeneik, dat de trofee, een gouden kettinkje, mocht ontvangen, op 19 maart 1962, dag waarop het nieuwe ziekenhuis in gebruik werd genomen. "Kostprijs (niet van de baby) maar van het ziekenhuis, bedroeg 74 miljoen", aldus de heer Bleukx in zijn toespraak bij de officiële opening.

44

De vroedvrouw

*Het is nacht, middernacht
Een vrouw lijdt, een man die angstig wacht
En in die nacht, die zwarte nacht
wordt de vroedvrouw naar haar
toegebracht
Al heeft ze nog slaap, ze is niet boos
Ze wist het toen ze dit beroep verkoos.
De ooievaar schuwt het licht
daarom is het dat hij zijn werk 's nachts
verricht.
Ze praat heel kalm en helpt de pijn
opdat alles vlug gedaan zou zijn.
De pijn komt door, ze houdt ook aan
Nu is alles vlug van de baan
En dan als de geboorte begint
Telt voor haar alleen nog moeder en kind.
Ze praat met de vrouw en geeft haar
moed.
En zegt tientallen malen alles is goed
Een harde kreet, een lichaam schokt
Dan zien wie heeft juist gegokt
Het is gedaan, de spanning is weg
Moeder en kind worden zuiver gelegd.
Zie daar hoort men reeds zijn eerste kreet*

*De heer zij dank, gedaan is het leed
En als ze dan het huis verlaat
En weer alleen staat zo vroeg op straat
Kan ze haast wenen van geluk
want iedere geboorte blijft een wonder stuk
voor stuk
De nacht is weg, de vogels fluiten
Om mede hun dank te kunnen uiten
Ze gaat naar huis en rust nog wat.
Om dan weer te gaan op pad
Want negen dagen achter elkaar
wordt moeder en kind verzorgd door haar
Ze zegt dan tot de volgende keer
Men ziet haar dus niet meer
ofwel moet de ooievaar weer komen
Dan gaat men haar halen want men weet
ze wonen.
Als de ooievaar komt zonder het te willen
Begin dan niet luid te gillen
Doch schik U in dit nieuwe lot
Want het is de wil van de Heer Uw God.*

Al te nieuwsgierige kinderen werden met een kluitje in het riet gestuurd. Elkeen kent het fabeltje van de moeder die door een ooievaar in het been gebeten was en moest rusten om te kunnen genezen. Op de vraag waar de kindjes vandaan kwamen kregen broertjes en zusjes allerlei verhalen te horen, alles behalve de waarheid. Veel kindjes kwamen uit de kolen: blonde uit een witte, donkere of roodharige uit een rode kool. Ook de ooievaar werd vaak met deze opdracht belast. Volgens oorkonden nestelden er tot een eind in vorige eeuw ooievaars in onze contreien: in Maaseik hielden zij stand tot 1850. De ooievaar wist zijn reputatie als kindjesbrenger lange tijd in ere te houden. Sedert enkele decennia hebben jonge paren de sympathieke vogel als geluksbrenger terug in ere hersteld. Sommige ouders gaven de voorkeur aan de volks- of marktboot die wekelijks over de Maas naar Maaseik voer. Een overvliegend vliegtuig was een zeldzaamheid. Kinderen troeften samen en riepen: "Vlieger, breng mij een kindje!" Na het ontstaan van de mijnen in Limburg kwamen kindjes in Maaseik ook wel eens uit de koolput.

Op deze geboortekaartjes van rond de eeuwwisseling vindt men de symbolen afgebeeld, die met de geboorte geassocieerd worden: nl. de kool, de ooievaar en het scheepje.

45

De vroegere, en zelfs veel hedendaagse ouders van pubers, hebben tijdens hun jeugd jaren weinig of geen voorlichting gehad van hun ouders en leerkrachten. De hete aardappel werd trouwens nogal gemakkelijk doorgeschoven met het bekende gevolg. Er is thans wel meer informatie en een aangepaste woordenschat ter beschikking. Daarnaast kan men ook een aantal degelijke voorlichtingsboeken raadplegen. Veel ouders zijn nogal eens geschokt door de directheid van taal en illustraties die er in voorkomen, ver weg van de bijtjes en de bloempjes, te ver voor een aantal. Een kind geboren op een zondag werd een geluks- of zondagskind genoemd. Geboren worden met het geboortevlies over het hoofd werd als de voorbode beschouwd van heel veel geluk in het verdere leven: men sprak van een kind dat met de helm geboren was. De geboorte verliep niet altijd naar wens. Er heerste een schromelijk gebrek aan hygiëne. Ten gevolge van hard werken - dikwijls tot de dag van de geboorte -, ongezonde woningen en ondervoeding, waren veel moeders lichamelijk uitgeput

bij de bevalling, dikwijls met een 'misval' tot gevolg. Wanneer er verwickelingen optraden en de dokter niet tijdig aanwezig kon zijn stierf menige moeder in het kraambed of kinderbed zoals de volksmond het uitdrukte. Het meest vreesden de ouders voor "begoaving" (stuipen): een aanval van bewusteloosheid bij jonge kinderen, waarbij meestal hevige stuiptrekkingen over het hele lichaam voorkwamen, dikwijls met de dood tot gevolg. Ook kinkhoest waarvoor men de H. Remigius aanriep, was een veel voorkomende kinderziekte. Om de genezing te bekomen hielden de burens een noveen. Negen dagen lang gingen zij bidden in de Relindis- en Harlindiskapel, ook bekend als "Mèègdenkapel, of het verdwenen kapelleke van Christje aan de Dragetra, nabij de woning van Jaak Hoedemakers. Een ander gebruik bestond erin een kledje van het zieke kind in de Willibrordusput te werpen; bleef het boven drijven, dan zou het kind genezen. Wanneer een kindje 's nachts bovenmatig schreide of erg onrustig was

en alle voor de hand liggende middelen zoals met de kleine op de arm wiegend heen en weer wandelen, of de "tutter" in de suiker dopen, uitgeput geraakten ging men ten einde raad naar O.L. vrouw van Rust. Wanneer een kindje ondanks de beste zorgen en gebeden toch overleed gingen de kinderen uit de buurt naar de kinder- of engelenmis in hun communiekleedje. In Aldeneik werden zij na de mis bij de ouders verwacht waar zij getraakteerd werden op een stuk chocola en zich verder goed amuseerden. In de jaren dertig ontstonden overal te lande in de schoot van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn consultatiebureaus, beter bekend onder de naam "Kinderheil". Dit initiatief, uit noodzaak geboren ten gevolge van de slechte hygiënische toestanden, werd in Limburg gepromoot door de ere-senator Jeanne Driessen, geboren te Maaseik in 1892. De afdeling Maaseik startte in 1935. De vele dames die zich vanaf de beginjaren belangeloos inzetten betekenden een enorme steun voor de gynaecoloog en de verpleegkundige die aan het kinderheil verbonden waren.

Hoofdzak was de gezondheid van het kind te bevorderen, zo nodig tijdig te kunnen ingrijpen. Bij de prenatale raadplegingen werden de aanstaande moeders voorbereid op de bevalling en het moederschap. Vóór de oprichting van het kinderheil bestond te Maaseik reeds een vereniging "Raadpleging voor Jonge Moeders". Zij werd opgericht in 1916 en was volledig kosteloos. Het bestuur bestond uit dr. Quix, dr. Moors en de dames Gessler, Dupont en Woussen. Voor meer informatie met betrekking tot de prenatale raadpleging te Maaseik vanaf het begin van de eeuw verwijs ik graag naar: "50 jaar Kinderheil in Maaseik (1935-1985)" in Maaslandse Sprokkelingen, Nova Series, jg. VIII, nr. 1, 1985 en de bijdragen in de Maaseikenaar, jg. VI, 1975, nr. 4, p. 12 en jg. VIII, 1977 nr. 2, p. 28.

Aangifte

"Personen die verzuimen een geboorte binnen den bepaalden tijd aan te geven, kunnen gestraft worden met een

gevangenzitting van acht dagen tot drie maanden en met een boete van 26 tot 200 frank, of met eene enkele dezer straffen" zo luidt de tekst uit een huwelijksboekje anno 1930. Binnen de drie dagen na de geboorte diende de vader in aanwezigheid van twee getuigen het kind aan te geven op het stadhuis. Een onwettig kind, bastaard genoemd, werd meestal door de vroedvrouw aangegeven. Bij een voorloper- een kind geboren voor het huwelijk - sprak men van een kind geboren op de poef. Soms werden de getuigen geronseld in een nabijgelegen café of deed men een beroep op het aanwezige personeel. Als getuige te mogen optreden werd als een eer ervaren. Nadat aan de wettelijke plicht voldaan was trok het gezelschap naar café " 't Stadhuis". Indien het een dorstlustig gezelschap betrof volgden er nog meer "kapelletjes". De toevallige cafégasten profiteerden mee. Volgend verhaal overkwam een brave Maaseiker huisvader. Omdat hij er niet in slaagde een keuze te maken nam hij al zijn vrienden - zeven in getal- mee naar het stadhuis. Het resultaat is dat zijn zoon verder door het leven moet met zeven voornamen. Een andere fiere vader, met zijn vrienden op weg naar het stadhuis, kon aan de verleiding niet weerstaan even een café binnen te wippen. Gezelligheid kent geen tijd en zo verscheen het gezelschap een hele tijd later op het stadhuis. Op de vraag van de ambtenaar hoe het kindje zou heten stond de vader even sprakeloos. Om geen mal figuur te slaan noemde hij zijn eigen voornaam, hetgeen niet strookte met de thuis gemaakte afspraak. De volgende dag bij het doopsel moest hij zich wel aan de afspraak houden. Niemand had lont geroken en zelf vond hij dat hij zich goed uit de slag had getrokken. Wanneer de dopeling vele jaren later gevraagd werd naar een uittreksel uit de doopakte en de akte van de burgerlijke stand, diende de intussen grijs geworden vader kleur te bekennen.

Doopsel

De belangrijkste gebeurtenis was ongetwijfeld de doopplechtigheid. Het concilie van Trente (1545-1563) verplicht de pastoors een doopregister bij te houden. Opgelegd met pastorale bedoelingen zijn zij thans vooral voor genealogen en demografen van onschatbare waarde. Bij de jaarlijkse visitaties dienden de dekens na te gaan of de pastoor het doopregister bijhield op een correcte manier. Uit die decanale verslagen blijkt dat het doopsel gewoonlijk werd toegediend binnen de opgelegde termijn van drie dagen na de geboorte. Stilaan trad de gewoonte in voege het doopsel uit te stellen tot op de eerstvolgende zondag, waarschijnlijk met de bedoeling geen werktijd te verliezen en de geboorte eens flink te kunnen vieren. Anderzijds blijkt dat vooral in landelijke parochies de tendens ontstond de pasgeborene zo spoedig mogelijk, ja zelfs tijdens de eerste of tweede dag na de geboorte te dopen, gezien de veel voorkomende kindersterfte. Vandaar ook de kerkelijke belangstelling voor de vroedvrouw die de aangewezen persoon was om de "gieëduip" (nooddooop) toe te dienen. In onze tijd van modern comfort op gebied van verwarming en vervoermogelijkheden kunnen wij ons de toenmalige situatie nauwelijks indenken. Zowel in de koude wintermaanden als op de warme zomerdagen werden de dopelingen naar de kerk gedragen, soms vier tot vijf km ver, langs dikwijls slecht begaanbare wegen. In de nauwelijks verwarmde kerk werd de nieuwgeborene met het ijskoude water - niet zelden bedekt met een dunne ijslaag - besprenkeld. De priester, zich bewust van het grote belang van het sacrament des doopsels, wenste het ceremonieel volgens het voorgeschreven ritueel toe te passen en nam rustig de tijd. Een ongelukkig doopsel zou catastrofale gevolgen hebben: de erfzonde was niet vergeven, waardoor de hemelpoort gesloten bleef. Priesters

Foto uit 1939. Rechts op de foto dr. Jos Hendrix.

die niet van humor verstoken waren eindigden het ceremonieel met felicitaties en: "Tot volgend jaar!" Zij die geboren zijn vóór de Tweede Oorlog herinneren zich nog levendig het stoffen scapulier. Alhoewel het scapulier geen deel uitmaakte van het doopritueel, werd het door de priester opgelegd bij het doopsel met als symbolische betekenis de toewijding van de dopeling aan Maria. Het bestond uit vierkante rug- en borstlapjes van verschillende kleuren, verbonden door twee linten en was een teken van verschillende broederschap van heiligen. De heiligenverering was vroeger zeer groot. De heiligen werden aangeropen om de bescherming over het kind af te smeken. Het scapulier, waaraan aflaten verbonden waren, werd later vervangen door een scapuliermedaille. In de klas had de frater gewezen op de kracht van het scapulier. De bescherming van het kind ging zeer ver. Zo zou een drenkeling die per ongeluk in het water was gesukkeld dank zij het scapulier van de verdrinkingsdood worden gered. De kinderen luisterden met rode oortjes. De uitleg van de frater moet zo overtuigend geklonken hebben dat de leergierige René Vanthoor, die aan de oever van de Maas woonde, lange tijd met de gedachte speelde de proef op de som te nemen. Bekend is ook het verhaal van de frontsoldaat die zijn leven dankte aan het dragen van een scapulierenmedaille: de kogel die zijn borst trof schampte af op de gewijde medaille. In overeenstemming met de oudste kerkelijke tradities kan niemand gedoopt worden zonder een peter en meter. Zij zijn de "doopborgen" die hiermee de plicht op zich nemen, zeker in geval van overlijden van de ouders, of wanneer deze in hun plicht te kort schieten, voor de opvoeding van de dopeling borg te staan. Voor de aanduiding van peter en meter bestonden er min of meer vaste afspraken: voor een eerste kindje was de vader aan vaderszijde peter, de moeder aan moederszijde meter: bij een tweede

geboorte was de vader aan moederszijde peter, de moeder aan vaderszijde meter; voor een derde kindje was de oudste broer van vader peter, de oudste zus van moeder meter, enz. Wanneer de aangeduide peter of meter door omstandigheden niet bij de doop aanwezig kon zijn kwam een "geleende" peter of een "geleende" meter in de plaats.

Tot aan de Tweede Wereldoorlog was het vrij normaal dat een kind werd genoemd naar zijn peter of meter. Meermaals kwam het voor dat de "rechthebbende" het peter- of meterschap weigerde te aanvaarden als de ouders van deze traditie wensten af te stappen.

Thans spelen modeverschijnselen bij de naamgeving een rol en gaat de voorkeur meer en meer uit naar de helden van het witte doek, zangidolen, sportfiguren en andere beroemdheden.

Meestal werden het kind drie voornamen toebedeeld. Het kwam voor dat verschillende broers of zussen dezelfde eerste voornaam kregen, terwijl zij onder de tweede of derde voornaam, de zogenaamde roepnaam, door het leven gingen. Theo Beenders kan er nog telkens opnieuw van genieten wanneer hij zijn gezelschap de wenkbrauwen ziet fronsen bij zijn intussen gekende voornamenverhaal: bij ons heten ze allemaal Jean, behalve onze Harie, die heet Leon. Het verhaal blijkt nog te kloppen ook: vier van de vijf broers dragen als eerste voornaam Jean, terwijl Harie met de naam Leon werd toebedacht.

De geboorte van het zevende kind in een ononderbroken reeks van hetzelfde geslacht was steeds een bijzondere gebeurtenis. De koning of koningin aanvaardden het peter- of meterschap. Bij het doopsel lieten zij zich vertegenwoordigen door de burgemeester of diens echtgenote. Het gezin ontving een koninklijk geschenk en een gelukstelegram. Traditioneel werd de baby naar de koning of koningin genoemd. Wij

hadden contact met enkele Maaseikenaren die deze eer te beurt viel. Astrid Daelemans is de dochter van het echtpaar Pierre Daelemans-Boonen. Bij de aangifte op het stadhuis van hun zevende dochter, geboren op 7-2-1935 werd de vader attent gemaakt op het bijzondere van deze gebeurtenis. Intussen was de baby reeds bedacht met de voornaam Gertrude naar de meter Gertrude Daelemans. Het hof werd op de hoogte gebracht en de naam Astrid, die ook haar roepnaam zou worden, werd aan de eerste voornaam toegevoegd. Van de koningin ontving zij een mooie zilveren beker als geschenk. Astrid meent zich te herinneren dat het hof voorstelde haar latere studies te bekostigen, een voorstel waarop haar ouders niet wensten in te gaan. Bij de doopplechtigheid trad mevrouw Anna Op De Kamp, echtgenote van burgemeester Fernand Philips, op als plaatsvervangster van de koningin. Op 29 augustus 1935 werd ons land in diepe rouw gedompeld toen de zeer geliefde sprookjeskoningin het leven liet bij een auto-ongeval te Küsnacht in Zwitserland. In Maaseik, zoals overal in het land, werd een plechtige rouwdienst gehouden. In een prachtige Mercedes,

met de Belgische vlag getooid, werd de 6 maanden oude Astrid onder grote belangstelling naar de parochiekerk gevoerd (zie foto).

Op de foto genomen t.g.v. de rouwdienst bij het overlijden van koningin Astrid zien we de 6 maanden oude Astrid met haar ouders en zus Helène.

126

RÉGIE
des
TELEGRAPHES et des TELEPHONES
REGIE van TELEGRAAF en TELEFOON

ARRIVÉ à TOEGEKOMEN te

MAESEYCK
T-6 IX 1935

TELEGRAMME TELEGRAM

La Régie n'est responsable que dans le service de la correspondance par télégramme.

De Régie is geen aansprakelijk voor de dienst van het telegrafiekosten.

Indicaciones de servicio en las unidades: D | Télex, urgent | RP | Sistema papiro | XP | Escrito papiro | PC | Tel. avec accusé de réception.
Met uitsluitende afzenderaansprakelijkheid: D | Drukpers telegr. | RP | Anonime telegr. | XP | Brieven telegr. | PC | Tel. met ontvangst van akte.
En cas d'erreur expéditeur, s'adresser au bureau télégraphique. Toute réclamation doit être accompagnée du télégramme.
In geval van verzenderaansprakelijkheid, richt het het telegrafiekosten aan. Inbrenging moet vergezeld zijn van het telegram.

Déposé à *Bruxelle* le *14/13* N *00456*
Afsgezonden te *Bruxelle* te *14/13* N *00456*

De Koning en de koninklijke familie gelasten mij de liden oprecht dank te betuigen = Heer Leopold =

50

Dit telegram ontving de Familie Daelemans als antwoord op hun schriftelijk rouwbeklag bij het overlijden van koningin Astrid.

Het echtpaar Piet Brouwers-Antje Vleeschouwers mocht zich op 21-12-1947 verheugen op de geboorte van een 7de zontje op rij: Leopold. Koning Leopold - op dat ogenblik in ballingschap - werd bij de doop vertegenwoordigd door burgemeester Henri Vanderdonck. Gezien de perikelen rond de troonopvolging heeft Leopold achteraf geen contact meer gehad met het koningshuis, behalve bij gelegenheid van zijn huwelijk met Gerda

Bureau van Argentuil 12 oktober 1972.

Geachte Heer,

Koning Leopold deelt Uw vreugde bij het vernemen van Uw huwelijk met Mevrouw Gerda HILVEN.

De Koning stelde Uw mededeling zeer op prijs en heeft mij met de opdracht vereerd U en Uw echtgenote oprecht te feliciteren.

Het is niet de gewoonte dat de Koning noch H.K.H. de Prinses op dergelijke vriendelijke feestuitnodigingen ingaan doch de Koning wenst U bij die gelegenheid een klein aandenken te schenken en heeft mij met de aangename taak belast U een sieraanhangsel met Zijn Waarsceijfer te laten geworden.

Dit geschenk sturen wij U per afzonderlijke post toe en ik wens er U een goede ontvangst van.

Gelieve, Geachte Heer, de verzekering mijner hoogachtning wel te willen aanvaarden.

TAMBORIN
Luitenant-Kolonel van het Vliegwezen S.B.H.
Vleugeladjutant van Koning Leopold.

De Heer Leopold BROUWERS

Hilven. Het was moeder Antje die buiten zijn weten het Hof op de hoogte bracht van het aanstaande huwelijk. Het jonge paar ontving van het koningshuis een prachtige zilveren schotel. Na Leopold zou het gezin Brouwers nog verrijkt worden met een 8e zoon. Net iets te weinig voor een volledige voetbalploeg. De meisjes - zo redeneerde vader Brouwers - zouden later vanzelf wel volgen. Hetzelfde geluk viel de familie Henri Gielkens-Linssen te beurt bij de geboorte van, nog maar eens een dochter (22-6-1956). De ouders kozen voor de naam Astrid. Zij voegden er de naam Liliâne, naar de tweede echtgenote van koning

Communicantje Astrid Gielen geflankeerd door haar meter mevrouw Vanderdonck en haar peter, buurman Jaak Neyens (de voorraad familieleden was blijkbaar uitgeput).

Leopold aan toe. Het hof, niet gelukkig

Foto genomen in het oud-hospitaal in oktober 1958 t.g.v. de doop van Boudewijn Hendriks. Links bemerken we de peter, burgemeester Henri Vanderdonck, de verpleegster Juffrouw Lemmens met de baby en de meter Marie-Josée Hendriks: rechts de fiere vader Mathieu met zontje Eric en zuster Regine; zittend in het midden de moeder, Anna Gijzen, omringd door de overige kinderen: Katheline en de broertjes Jos, Valentijn, Albert, Theo, René. Later zouden er nog zes kinderen volgen.

met die keuze, stuurde wel een gelukwensetelegram, doch vergaten er een cadeau aan toe te voegen. Mevrouw Odile Huysmans, echtgenote van de toenmalige burgemeester Vanderdonck trad als meter op. Astrid Gielkens heeft zich die keuze nooit beklagd. De contacten met haar meter waren zeer intens. Er werden nieuwjaarswensen uitgewisseld en op gebeurtenissen als Plechtige Communie en huwelijk was de meter steeds aanwezig, telkens met een passend geschenk.

Tenslotte is er Boudewijn Hendriks (15-10-1958), zoon van het echtpaar Mathieu Hendriks-Gysen uit Aldeneik. Koning Boudewijn die het peterschap aanvaardde liet zich vertegenwoordigen door burgemeester, weeral Henri Vanderdonck. Boudewijn vertelt enthousiast over de contacten met zijn peter en diens echtgenote. Bij gelegenheid van nieuwjaar en op de naamdag van zijn peter stuurde hij

trouw een kaartje. Zelfs na de dood van zijn peter bleven de contacten met de familie onderhouden. Mooie herinneringen bewaart Boudewijn aan de ontmoeting met koningin Fabiola bij haar bezoek aan Maaseik, waarbij de jonge knaap de koningin een bloemetje mocht aanbieden. Ook de ontvangst op het paleis in Brussel in 1990 ter gelegenheid van het drievoudig jubileum: 60e verjaardag van de koning, 40 jaar koningschap en 30 jaar huwelijk was een unieke gebeurtenis evenals het bijwonen van de begrafenis van de vorst in 1993 die op hem een diepe indruk heeft nagelaten.

52

Mechelse Catechismus met uitleg aan de kinderen die hunne Plechtige Communie gedaan hebben, en aan de bejaarde mensen. Mechelen, 1917.

Wie is de gewone bedienaar van het doopsel?

De gewone bedienaar van het Doopsel is de priester; maar in den nood mag en moet iedereen doopen.

Hoe moet men doopen?

Men moet het hoofd van den doopeling wasschen, en, terwijl men wascht, moet men zeggen: Ik doop U in den naam des Vaders, en des Zoons, en des heiligen Geestes.

Waarmede moet men doopen?

Met echt en natuurlijk water, zoals putwater, fonteinwater, regenwater.

Hoeveel water is er nodig om te doopen?

Zoo veel als er nodig is om te kunnen zeggen dat men heeft gewasschen.

Welk deel des lichaams moet men wasschen?

Het hoofd, of als dit niet mogelijk is, een ander deel des lichaams, waar het gevoelig kan geschieden.

Welk is de plicht van Peters en Meters die gebruikt worden in het Doopsel?

De peters en meters zijn verplicht te zorgen, dat hunne doopkinderen onderwezen worden in hetgeen de zaligheid aangaat, ten minste als de ouders hun plicht niet zouden doen.

Op 25-4-1969 bracht koningin Fabiola een bezoek aan Maaseik. Op de foto zien we hoe Boudewijn Hendrixx de vorstin bij het verlaten van het stadsmuseum een bloemstuk aanbiedt.

Welke personen moet men voor peter en meter nemen?

Die in de christelijke lering goed onderwezen zijn, en hunne christelijke plichten wel kwijten.

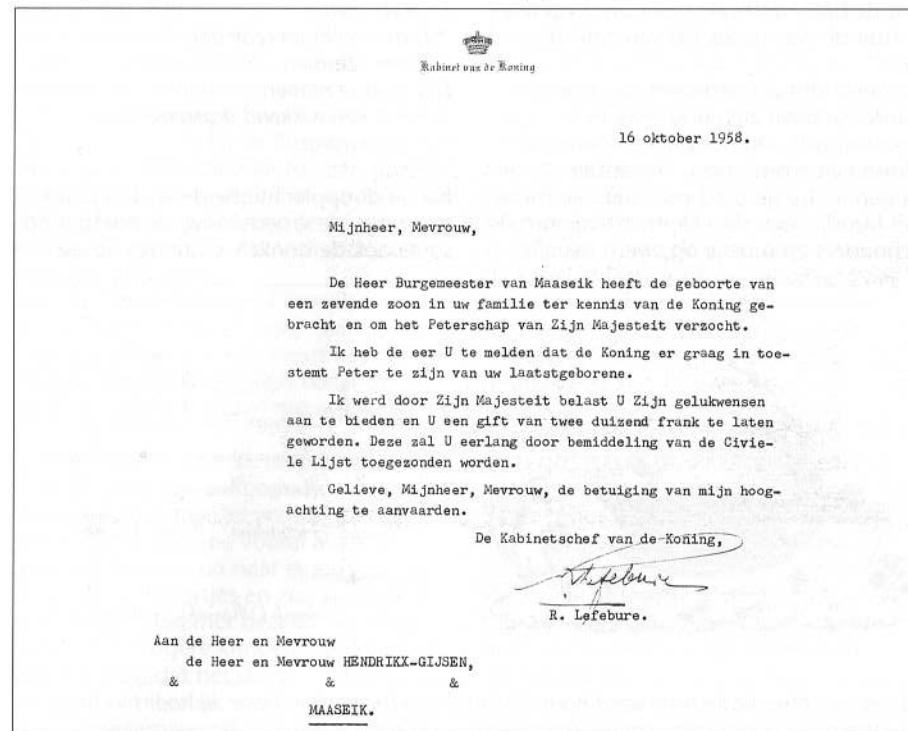
Buiten wijwater, dat behalve bij het dopen ook als heilzaam middel voor andere doeleinden werd aangewend, kende men in Heppeneert het Gertrudiswater, ook rattenwater genoemd. Tot aan de Tweede Wereldoorlog fungeerde de patrones van de parochie als rattenbestrijder. Wanneer men voor het beeld staat, dat op het altaar vooraan rechts in de kerk prijkt, kan men merken hoe enkele ratten langs het kled van de heilige omhoogklauteren.

Als het aantal diertjes op de boerderij onduidelbare proporties ging aannemen en de plaag onhoudbaar werd, zocht men zijn toevlucht tot de H. Gertrudis.

Zo keerde een boerin- het voorval speelde zich af in de jaren dertig - van de kerk weer met een volle literfles gewijd rattenwater. Kwistig goot zij het water uit in de schuur en stallen al zeggend: "Daar smeerlappen, doet U nu maar te goed". Van de rattenplaag raakte het gezin verlost, echter niet na gebruik van het enige afdoende middel: rattenvergif.

Na de kerkelijke doopplechtigheid kon de tweede doop beginnen. Dit gebruik was echter niet overal in voege. Wanneer de familie te ver van de kerk woonde, zoals het geval was met de inwoners van Wurfeld, Ven en Gremelslo, die lange tijd tot de parochie Aldeneik behoorden, deed men beroep op Leo Severijns, die in de Bosstraat een snoepwinkel uitbaatte. Hij voerde peter en meter en de vroedvrouw die het kindje droeg in een gesloten koets naar de kerk. Na de doopplechtigheid keerde men meestal

53

onmiddellijk huiswaarts. De koets bestellen behoorde tot de taak van de wiesvrouw.

In Maaseik werd in veel families het cafébezoek lange tijd in ere gehouden. Het begon meestal in de nabijgelegen café "De Post", beter gekend als "Bi-j Jaan". Veel hing af van het gezelschap. Indien de vroedvrouw evenals de peter en meter er gaarne bij waren, kon het feest wel eens uitlopen. Het kindje mocht op de duim van de vroedvrouw zuigen, waardoor het meestal rustig bleef. De traktatie gebeurde beurtelings door peter en meter en door de vader, indien hij bij de kerstening aanwezig was. Het spreekt voor zich dat ook hier een aantal dorstlustigen zich bij de feestvierders wist aan te sluiten.

Kwatongen beweren dat het luidruchtige gezelschap bij de terugkeer van de kroegentocht, en dit tot grote consternatie van de moeder, vaststelde dat de baby ontbrak: gewoon vergeten achter de warme kachel van café "Bi-j Jaan".

Volgend verhaal herinnert mevrouw Vandersmissen zich nog alsof het gisteren was. Op het buffet in een café stond een zwarte pop. Nadat het negerinnetje getooid was met een mooi wit kleedje, een dito kapmanteltje om de schouders en mutsje op, werd de

terugweg aangevat. "Hier moedertje", sprak de vroedvrouw, "hier is uw engeltje terug". En of de moeder verschoot. Later werd om het voorval nog dikwijls hartelijk gelachen. Ja, vroeger kon dat allemaal.

Volgende tekst illustreert de speciale sfeer die er rond een volkse nadoop hing.

Peter en meter

*Is 't kind gekocht dan komt de peter
Hij heeft zijn beste kleren aan
Zo ook de vroedvrouw en de meter
Om met het kind ten doop te gaan
Peter en meter moeten daarop trakteren
En het gebeurt, ik ben niet mis
Dat 's avonds bij het huiswaarts keren
Het kindje alleen nog nuchter is.*

*Ik ben de peter
En ik de meter
't Is met recht en rede dat
Wij hier tesamen
Een glaasje namen
Van het verkwikkend druivennat
Uit 't patersvat.*

Na de doopplechtigheid werden peter en meter, de vroedvrouw, de koetsier en soms ook de nonkels en tantes op de

koffietafel uitgenodigd. Er was krentenbrood met "goei" boter en vlaai in overvloed. Ook een borrel hoorde erbij. Voor de vroedvrouw kon er altijd wat drinkgeld af samen met een doos gevuld met suikerbonen: een echt juweeltje. Hoe armer de mensen, hoe mooier de doos.

Ook de kinderen uit de buurt werden niet vergeten. De zusjes van de boorling of een buurmeisje droegen op een mooi plateau beschuiven met boter besmeerd en bestrooid met roze en witte anijskorrels - muisjes of muizenkeuteltjes genoemd - naar de burens. Het bracht de kinderen telkens een mooi centje op. Vóór de jaren '50 was er nauwelijks sprake van geschenken, en van dooplijsten had men nog nooit gehoord. Peter en meter vormden een uitzondering. Tot de meest voorkomende - uitsluitend nuttige - geschenken het doopkind aangeboden behoorden: een zilveren lepel en vork, beker en eierdopje, een tinnen soepterrine, een tinnen schotel of een koperen ketel waarin de namen van peter en meter gegrift waren. Wanneer dit gebeuren zich bij de Plechtige Communie herhaalde en het een groot gezin betrof, bevond er zich op den duur zodanig veel koper- en tingerief in menige boerderij, dat er ganse rekken mee gevuld waren.

Eens de lagere schooltijd bereikt verwachtten peter en meter jaarlijks een nieuwjaarsbrief. Op zijn beurt keek het doopkind telkens opnieuw verlangend uit naar "zijn" of "hare" nieuwjaar.

Veel belang hechtte de moeder aan de doopkleding. Een zelfgemaakt doopkleed en -mantel verhoogden de symbolische waarde, vooral als ze gemaakt werden uit haar eigen trouwkleed. Broertjes en zusjes die later volgden werden met dezelfde kleding getooid. In hogere kringen was het geen uitzondering dat het doopkleed een kostbaar familiestuk was dat vele jaren binnen de familie circuleerde.

Kerkgang

Het ter wereld brengen van een kind werd oorspronkelijk als een onreine zaak beschouwd. De kerkgang, die meestal plaats had op de tiende dag na de geboorte of op een van de daarop volgende dagen, werd opgevat als een reiniging, een vorm van heropname in de kerk.

Omdat de moeder zogenaamd onrein was mocht zij pas na haar kerkgang opnieuw buiten werken en aan het openbare leven deelnemen. Later kwam de klemtoon meer te liggen op de dankzegging dan op de rituele zuivering. De priester ging de vrouw die vergezeld was van de wiesvrouw en achteraan in de kerk had plaatsgenomen halen en bracht haar voor het altaar. Daar volgden de bij het ceremonieel horende gebeden. De priester gaf vervolgens zijn zegen, waarna een brandende kaars werd geofferd. De kerkgang had meestal plaats na de mis van zeven uur. Terug thuis werd er ontbeten, waarna de vroedvrouw de kleine een laatste keer waste en verzorgde en haar loon ontving. Net zoals veel parochiepriesters nam de vroedvrouw afscheid met de woorden: "Tot volgend jaar!" Wanneer de moeder in het ziekenhuis bevallen was had de kerkgang plaats in de kapel aldaar, vóór de terugkeer naar huis. Tot rond de jaren '60 waren de moeders verplicht hun kerkgang of "misgang" te doen. Intussen is het gebruik volledig verdwenen.

Maaseiker spreekwoorden en gezegden (uit de Maaseikenaar)

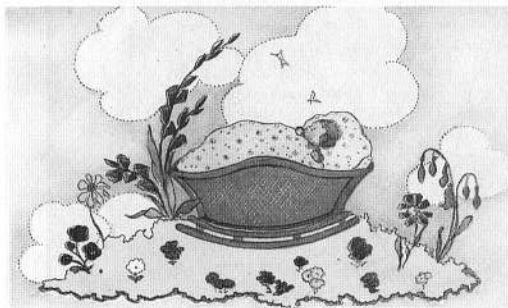
Ze haet het vuur de hoeëze = zij is zwanger

Ze geit groeët = idem

Ze verwacht familie = idem

Hae kan neet van hoëws: hae is op de mol aan 't wachte = zijn vrouw is in verwachting.

E kiensje kriëge op de pôf: een voorechtelijk kind ter wereld brengen.

*Mijnheer en Mevrouw
Reulens-Heymans zijn gelukkig U de
geboorte aan te kondigen van een dochtertje
dat in het Heilig Doopsel*

*Maria, Jacqueline, Pierre, Lambert
genaamd werd.*

Aldeneik (Maaseik), 20 April 1948.

Meter van Marijke Reulens werd haar 12-jarige zus Jacqueline. Daar zij haar Plechtige Communie nog niet had gedaan was de toestemming van pastoor Brouwers vereist.

Dae kump op ei bebreujd nès = hij trouwt met een vrouw die zwanger is van een andere man.

In hoeëg buim wieëre vööl koekoekseier gelag = bij de hogere stand worden veel onechte kinderen geboren.

Einen awwe bök en ein jöng geit zitten eder jaor in 't leid = ieder jaar een baby.

Wie kan ons interessante informatie en/of documentatie bezorgen m.b.t. de thema's: Plechtige Communie, Vormsel, Verloving en huwelijk, Overlijden en begrafenissen, die in de volgende nummers van "De Maaseikenaar" aan bod zullen komen?

Contactadres: Mathieu Daemen, Weertersteenweg 99, 3680 Maaseik. Tel. 089/563248.

56

Volgende vragenlijst kan als hulpmiddel dienen.

1. Plechtige Communie

- Welke bijzonderheden herinnert U zich nog van de voorbereiding op de Plechtige Communie?
- Werd er een paar gevormd en zo ja, wat hield dat in?
- Gebruikelijke geschenken? (1e horloge, missaal, rozenkrans,)
- Kledij van de communicanten?
- Waar had het feest plaats en wie werd erop uitgenodigd?

2. Vormsel

- Had er na het vormsel een traktatie plaats?
- Heeft U bijzondere herinneringen aan de dag van het vormsel?

3. Verloving en huwelijk

- Op welke manier kwam men vroeger aan een verloofde? (kermis, toneelvoorstelling, uchteren ...)
- Bestonden er speciale gebruiken bij de ondertrouw? (trakteren, kamers schieten, ketelmuziek)
- Verschillen bij een huwelijk tussen de gewone mensen en goeude burgers? (kleding, geschenken, viering ...)

- Wie werden er uitgenodigd en hoe verliep het bruiloftsfeest? (gezang, voordragen, toespraken, dansen....)
- Welke waren de meest voorkomende geschenken en wat kregen de gehuwden als bruidsschat van hun ouders?
- Werden er fratsen uitgehaald bij een huwelijksfeest?

4. Overlijden en begrafenissen

- Gebruiken bij een ernstige ziekte? (samenkomen om te bidden in de kerk, kapel, woning, op bedevaart gaan....)
- Gebruiken bij het overlijden? (dode afleggen, spiegel afdekken, rouw hangen, burens en familie verwittigen...)
- Hoe werden de geburen bij het overlijden betrokken? (taakverdeling: luiden, geburen en familie verwittigen, lijk dragen, graf delven...).
- Wanneer werd het lichaam van de overledene gekist en wie werd hiermee belast?
- Hoe werd de overledene naar de kerk gebracht en wie gingen er mee in de rouwstoet?
- Welke rouwkleding werd er gedragen en hoelang duurde de rouwperiode?
- Waar had de "koffietafel" plaats? Waaruit bestond ze? Wie werden er uitgenodigd?

Kent U een anekdote of beschikt U over merkwaardige documenten en/of foto's met betrekking tot een of meerdere thema's?

Dank bij voorbaat!
Mathieu Daemen

Abonnementen (of geschenkabonnementen) steeds verkrijgbaar door storting op nr. 001-0678921-94 tnv De Maaseikenaar, Verloren Kost 86, 3680 Maaseik, met vermelding: abonnement of geschenkabonnement voor... (naam + volledig adres).

België: 400 fr.

Overige landen: 500 fr.

Een steunabonnement kan vanaf 1.000 fr. Abonnees worden verzocht hun eventuele adreswijziging mee te delen aan ons redactielid John Golsteyn, Verloren Kost 86, B-3680 Maaseik. Tel 089/565758.

Iedere auteur blijft verantwoordelijk voor het door hem ingestuurde artikel. Geen uittreksel, afdruk of overname uit "De Maaseikenaar" mag geschieden zonder bronvermelding.

Teksten voor volgende editie vóór 1 maart 1998 aan Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, 3680 Maaseik

De redactie

Harry Beenders
Theo Beenders
Jaak Bergers
Martin Boonen
Jan Deckers
John Golsteyn
Herman Hendrix
Tony Van Wijck
Jacqueline Wolfs-Godermans

Medewerkers

Wien Corstjens
Mathieu Daemen
Raymond Driessen
Marcel Hendrickx
Piet Henkens
Roger Janssen o.s.c.
Fons Jennen
Leenders-Golsteyn
René Moors
Rik Nulens
Willy Roex

Verantwoordelijke uitgever:
Tony Van Wijck,
Maastrichtersteenweg 11,
3680 Maaseik